252

OOST en WEST

UNIV. LEIDEN BIBL.

MAANDBLAD OVER TROPISCHE- EN SUBTROPISCHE GEBIEDEN

NR. 10 - JAARGANG 62 OKTOBER 1969

U 1791 fs2 252 NS 180

BETEKENT OOST EN WEST IETS VOOR U ?

ZO JA, DENK DAN AAN DE ACTIE

7 BIJ 70 !

GIRONUMMER 14574 „JUBILEUMFONDS"

AFDELINGSNIEUWS

DEN HAAG

Dinsdag 21 oktober. Gezamenlijke rijstmaaltijd in restaurant Wijnands, Hoogstraat 12, Den Haag; aanvang 6.30 uur n.m. Na afloop een causerie door de heer P. Burger, secretaris van de Afdeling Den Haag van het Algem. Ned. Verbond, over „Een Hollander maakt voor het eerst kennis met Suriname en de Ned. Antillen". De heer Burger, velen van U welbekend, heeft van deze kennismaking bijzonder genoten en wil U daar graag van vertellen.
Kosten der maaltijd *f* 5,50 incl. bediening en BTW; voor leden en een huisgenoot; *f* 6,— voor meerdere introducé's. Aanmelding t.m. 19 oktober bij het secretariaat, Schuytstraat 135. Het verschuldigde bedrag gelieve U te gireren op postrekening nr. 135120 t.n.v. onze penningmeester.

Donderdagmiddag 30 oktober 2.30 uur. Theemiddag voor onze Surinaamse en andere belangstellende leden in het NESVO-gebouw, Groot Hertoginnelaan 213 te Den Haag. Tot ons grote genoegen hebben wij de heer H. Dennert, ondanks zijn drukke werkzaamheden, bereid gevonden ons tijdens de thee „spin"-verhalen te vertellen, Anansi-tori's, wier oorsprong zo ver in het verleden, in Afrika ligt. Legio zijn de boeiende en vaak vermakelijke verhalen over de listige, taaie, vraatzuchtige, en graag luie spin Anansi.
Ze doen soms denken aan de lotgevallen van Reinaard de Vos!

Vrijdag 31 oktober. Het Algem. Ned. Verbond afd. Den Haag nodigt onze leden met veel genoegen uit de lezing bij te wonen, die op deze dag zal worden gehouden door Dr. Mark E. Tralbaut, Belgisch kunsthistoricus, over Breughel en Van Gogh.
Hierbij zullen lichtbeelden worden vertoond. Na de pauze wordt een door de spreker vervaardigde documentaire film over Vincent van Gogh gedraaid.
Aula van het Gemeente Museum, Stadhouderslaan, aanvang 8 uur n.m. Wegens de te verwachten grote belangstelling worden toegangskaarten uitgegeven, die U aan kunt vragen bij ons secretariaat: Schuytstraat 135, schriftelijk of telefonisch (070-335089, b.g.g. 070-326090). U krijgt de kaarten toegezonden, zolang de voorraad strekt.

Dinsdag 4 november. Causerie met lichtbeelden door Annie Schuitema over de Spaanse Zigeuners en hun Pinksterpelgrimage naar de benedenloop van de Quadalguivir. Sociale Academie, Helenastraat 15, Aanvang 8 uur n.m. te Den Haag.

Dinsdagavond 18 november. Gemeenschappelijke rijstmaaltijd in restaurant Wijnands, Hoogstraat 12, Den Haag; aanvang 6.30 uur. Na afloop een causerie door de heer R. Fick met kleurenlichtbeelden over **Sicilië.** Kosten per maaltijd *f* 5,50 incl. bediening en BTW voor leden en een huisgenoot; *f* 6,— voor meerdere introducé's. **Aanmelding t.m. 16 november** bij het secretariaat, Schuytstraat 135, tel. 070-335089, b.g.g. 326090. Het verschuldigde bedrag gelieve U te storten op postrekeningnr. 135120 t.n.v., onze penningmeester.
Het is mogelijk een Holl. maaltijd te bestellen na mededeling hiervan aan het secretariaat.

(vervolg op pagina 14)

KONINKLIJKE VERENIGING

OOST EN WEST

opgericht 3 mei 1899

beschermheer
Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins der Nederlanden

ALGEMENE RAAD

ir. K. Scholtens, voorzitter
I. A. Aler
Th. A. W. Ruys
Sidney J. van den Bergh
K. F. Zeeman

DAGELIJKS BESTUUR

K. Schouten, alg. voorzitter, dr. W. H. Vermooten, alg. vice-voorzitter, prof. dr. J. D. Speckmann, alg. secr. A. W. Unkel, alg. penningmeester, R. Huisman, lid.

OVERIGE HOOFDBESTUURSLEDEN

F. H. Andriesse	Amsterdam
E. Bartels	Haarlem
D. A. Braakenburg	Rotterdam
Prof. dr. U. G. Bijlsma	Utrecht
W. F. K. Engelbrecht	Breda
Jhr. Mr. W. W. Feith	Groningen
W. L. Harmsen	Zwolle
F. Latour	Amersfoort
Prof. Mr. W. L. G. Lemaire	Leiden
K. de Lincel	Arnhem
G. de Looze	Middelburg
Mr. G. C. J. A. de Meulder	Nijmegen
H. J. P. van Meurs	Dordrecht
P. van der Molen	Zeist
A. Moll-Lips	Schiedam
Prof. dr. L. van der Pijl	's-Gravenhage
Mr. D. F. Went	Friesland
J. van der Wielen	't Gooi/Bussum

ALGEMEEN SECRETARIAAT VAN DE VERENIGING EN DE REDAKTIE VAN HET TIJDSCHRIFT:

Dr. Kuyperstraat 5, 's-Gravenhage, tel. 60 17 89, giro 14574 t.n.v. Kon. Ver. Oost en West of bankrekening N.V. Slavenburg's Bank, kantoor Schiedam.

CONTRIBUTIE:

min. *f* 15,— per jaar (1 jan.—31 dec.), incl. abonnement op het tijdschrift en vrije toegang (met één introducé) tot de door de afdelingen te organiseren lezingen en filmavonden. Van het voornemen tot beëindiging van het lidmaatschap moet vóór 1 december van het lopend verenigingsjaar kennis worden gegeven.

NR. 10 OKTOBER 1969 - JAARGANG 62

INHOUDSOPGAVE:

Natuurbescherming in Indonesië III — L. Coomans de Ruiter

Kongo-Kinshasa onderweg II — Drs. D. Cools

Literacy House International
(ingezonden door de heer E. Bartels te Zandvoort)

Ilha Formosa II — Drs. H. A. v. Oort

Industrialisatie in Zuid-Tunesië

Iran sinds 1964

De Assoeandam in Egypte.

In Vogelvlucht — Mr. J. J. Wentink

Foto omslag: Prent van oudchinees gastmaal

REDAKTIE VAN HET TIJDSCHRIFT:

Prof. dr. J. D. Speckmann;
Hubert F. Jans;
P. Krug;
mr. J. J. Wentink;
F. J. van Wel.

Een aanbieding voor onze lezers

Drs. E. Flohr, Antillenstraat 90 te Leiden, schrijft ons.

In antwoord op Uw schrijven van d.d. 14.7. j.l. of de mogelijkheid bestaat een artikel voor Uw blad over wajangs te schrijven zal ik t.g.t. aan Uw verzoek gaarne voldoen.

Er zullen misschien in de loop der tijden in Uw tijdschrift reeds artikelen hierover geschreven zijn, doch om dit onderwerp opnieuw te belichten is wel nuttig, meen ik, ook vanwege het feit, dat deze eeuwenoude cultuur van de Javanen in het vergeethoekje begint te geraken.

Hoe kan ik dit bij het publiek en geinteresseerden presenteren?

Ik ben daarom begonnen met originele wajangschimmenspelen op te voeren, wajangbriefkaarten uit te geven, enz.

Hierbij heb ik het genoegen U drie van de thans reeds 40 nummers tellende reeks uitgekomen kaarten aan te bieden. Deze zijn door mij zelf ontworpen en getekend.

Mochten er geinteresseerden zijn, ze kunnen bij mij terecht. De prijs is 25 cent per kaart.

Volledigheidshalve vermelden wij telefoon- en gironummer van de heer Flohr: telefoon 0 17 10 - 4 03 62; giro 657454.

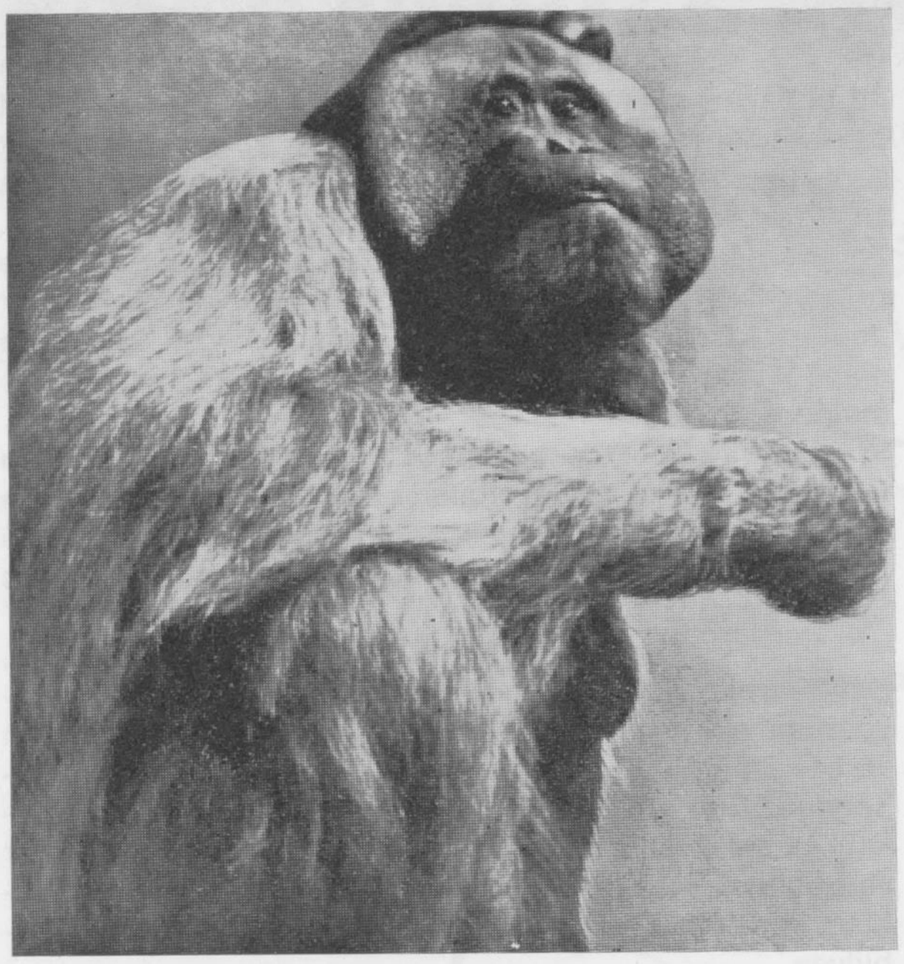
Nr.31 BATARA ASMARA
wajang-purwa midden-java

Nr.34 PRABU JUDISTIRA
wajang-purwa midden-java

Nr.39 RADEN DJAJADRATA
wajang-purwa midden-java

NATUURBESCHERMING IN INDONESIË III

b. **De orang utan, Pongo pygmaeus Hoppius.**
Een diersoort, die in het wild slechts op Borneo en Noord-Sumatra voorkomt, is, wat zijn voortbestaan betreft, bijzonder kwetsbaar.
Dit klemt des te meer, als inderdaad de populaties, die op deze beide Indonesische eilanden leven, tot twee verschillende geografische rassen behoren, want dan moet ik voor de toekomst van de Sumatraanse ondersoort wel het ergste vrezen. Ook al zou er een einde komen aan de illegale dierenhandel van deze sinds 1925 volledig beschermde mensapen, dan zal, door het voortdringen der cultuur en de daarmede samenhangende ontbossing, hun woongebied hoe langer hoe kleiner worden. Vroeger kwamen zij verspreid over geheel Sumatra voor. Uit Zuid-Sumatra zijn ze echter geheel en uit Midden-Sumatra vrijwel geheel verdwenen. Zij houden nog stand in het uiterste Noorden van dit eiland, namelijk in de gebergtebossen van Atjeh.
Hoeveel orang utans er op Sumatra nog in het wild leven, is mij niet bekend. Het is uitermate moeilijk om aan betrouwbare cijfers te komen. Schattingen van 700 stuks, die ik enige jaren geleden vernam, lijken mij veel en veel te hoog, vooral in vergelijking met de mij bekende taxaties van Borneo.
Op Borneo loopt de orang utan minder kans om terrein te verliezen. In de eerste plaats komt hij zeer verspreid — hoewel nergens talrijk — over het gehele eiland voor, zowel in het Indonesische gedeelte, als in de tot Malaysia behorende gebieden Sarawak en Sabah, alsmede in het onafhankelijke Brunei. Voorts bewoont hij de enorm uitgestrekte, moeilijk begaanbare kustmoerassen, waar hij, zelfs voor ervaren woudlopers als de Daya's, betrekkelijk veilig is. In gebergtebossen, kan hij iets gemakkelijker worden geobserveerd, hoewel hij ook daar uitermate schuw en voorzichtig is en zich bij het minste gevaar geruisloos in de kruinen van hoge bomen terugtrekt. Doordat orang utans niet luidruchtig zijn en slechts in kleine familie-verbanden leven, vallen zij veel minder op dan de in grote troepen rondtrekkende Afrikaanse chimpanzees en gorilla's. Mogelijk, dat door deze weinig opvallende levenswijze, de orang utans, althans de op Borneo levende mensapen, in de toekomst voor uitsterving zullen worden behoed.

Hoewel er vóór de oorlog ook al een illegale handel in jonge orang utans bestond en men deze dieren, vooral in Borneo, bij particulieren kon aantreffen, is mij slechts één werkelijk exces bekend, dat vooral in het buitenland veel verontwaardiging heeft ontketend. De toenmalige Nederlands-Indische Regering en de verantwoordelijke autoriteiten, die in gebreke waren gebleven de nodige maatregelen te treffen om deze clandestiene uitvoer te verhinderen, werden in scherpe bewoordingen gelaakt. Het ging hier namelijk om de uitvoer van twee grote partijen levende orang utans, te samen meer dan 100 stuks, die in 1927 door enige ondernemende handelaren in sterke netten in Noord-Sumatra waren gevangen en in veel te kleine kooien naar Europa werden verscheept, waar ze veelal in jammerlijke toestand arriveerden. De dieren waren voor Europese dierentuinen bestemd en werden voor hoge bedragen verkocht. Mij is ter ore gekomen, dat voor een volwassen exemplaar *f* 7000,— is betaald. In 1927 wel te verstaan!
Wakker geschud door de buitenlandse niet malse kritiek werd nadien de bescherming der orang utans met kracht ter hand genomen en behoudens een zending van dertig stuks, die via Penang naar Europa was gesmokkeld, heeft uitvoer langs de gewone weg niet meer plaats gevonden.
Tot aan het uitbreken van de oorlog met Japan kan gezegd worden, dat de orang utan redelijk goed beschermd werd. Wel kwam het in het binnenland van Borneo voor, dat Daya's ter wille van het vlees op de „majas" jacht maakten, maar het kleine aantal, dat zij met vergiftige pijltjes doodden, was zeker niet verontrustend voor de gehele orang utan-stand.
Vermoedelijk werd gedurende de bezettingstijd door de Japanners niet op orang utans gejaagd.
Maar na de oorlog schijnt het met de orang utans snel bergafwaarts te zijn gegaan.
Een groot aantal clandestien gevangen en naar Singapore uitgevoerde jonge orang utans wacht bij aldaar wonende dierenhandelaren op verder transport.

Ik had mij, ten aanzien van natuurbescherming, voorgenomen alleen de vóóroorlogse toestand te behandelen. De bespreking van de nà-oorlogse situatie, laat ik gaarne aan anderen over. Door mijn repatriëring in 1946 zou ik uiteraard weinig uit eigen aanschouwing kunnen mededelen.

Maar ik wil ditmaal een uitzondering maken door te wijzen op het uitstekende werk van Mevrouw Barbara HARRISSON, echtgenote van de heer Tom HARRISSON, de conservator van het Sarawak Museum te Kuching. Zij heeft sinds vele jaren de orang utans in het wild bestudeerd en kan, volgens het oordeel van Armand DENIS, de bekende cineast van de T.V.-serie „Luipaard op schoot", tot de beste kenners in de wereld van deze mensapen worden gerekend.
Als zij in 1961 tot een totaal taxatie van 2800 orang utans komt, waarvan er ongeveer 400, dit is ruim 14%, in grote dierentuinen leven, dan zijn deze cijfers niet zó maar uit de lucht gegrepen. In Borneo worden alleen orang utanbabies levend gevangen nadat de moeder is doodgeschoten. Niet zelden verliezen hierbij ook de babies het leven en als men dan weet, dat slechts één op elke drie gevangen orang utankinderen in leven blijft voordat hij in een goede dierentuin terecht komt en daar de juiste verzorging krijgt, dan is het zonder meer duidelijk, dat er zelfs in het uitgestrekte Borneo iets moet worden gedaan om ook daar de orang utan van de ondergang te redden. Mevrouw HARRISSON schatte toen het aantal op Borneo in het wild levende orang utans op ongeveer 800 stuks.
De grote verdienste van Mevrouw HARRISSON is, dat zij sinds 1962 de zorg op zich heeft genomen van alle bij zwart-handelaren en stropers in beslag genomen orang utanbabies, met de bedoeling deze dieren, wanneer zij wat ouder zijn geworden, te zijner tijd weer in de vrije natuur terug te zetten. Het vordert jaren en veel geduld om de dieren te leren weer aan een natuurlijke leven in de bossen te gewennen. In dit werk wordt zij gesteund door subsidies van het Wereld Natuur Fonds.
Het schijnt blijkbaar juridisch niet mogelijk te zijn om de naar Singapore gesmokkelde orang utans bij de dierenhandelaren aldaar in beslag te nemen. Een van de manieren om de zwarte handel in orang utanbabies onvoordelig te maken, is te zorgen, dat er voor deze dieren geen afzetgebied meer is. Er schijnt tussen de directies van de grote dierentuinen in de wereld een onderlinge overeenkomst te bestaan om geen orang utans bij dierenhandelaren te kopen. Dit zal waarschijnlijk de dood betekenen voor de in Singapore nog aanwezige jonge orang utans, maar vermoedelijk voor het uiteindelijk behoud van deze diersoort een stap in de goede richting zijn.
Een pluspunt is, dat er in de laatste tijd opmerkelijke successen zijn te melden met het fokken van orang utans in dierentuinen; ook in die in eigen land gelegen.

c. De Javaanse neushoorn, Rhinoceros sondaicus Desmarest

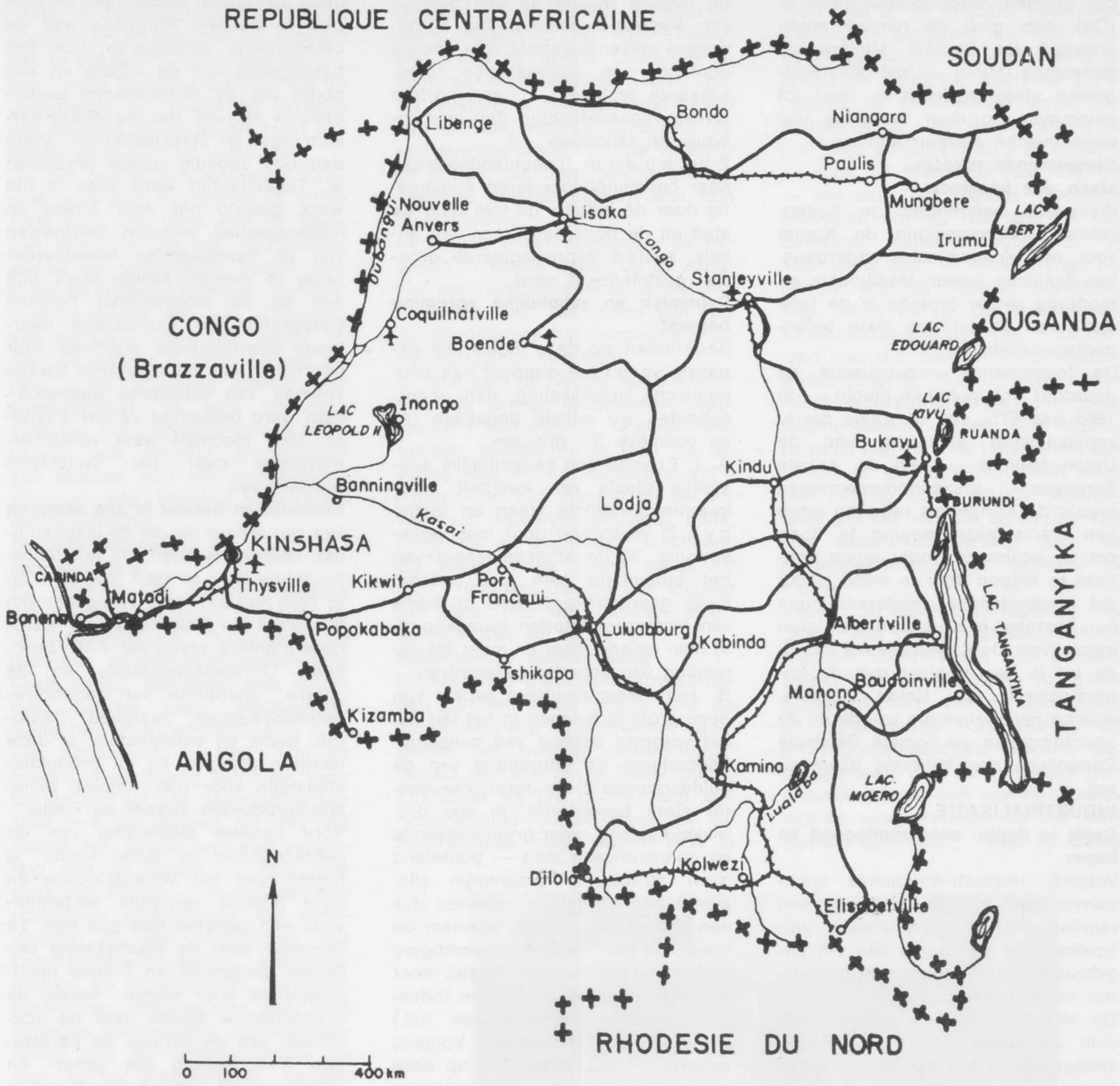
Ontegenzeglijk de meest met uitroeiing bedreigde diersoort, die momenteel vermoedelijk alleen nog maar in het wild in het reservaat Udjung Kulon, West-Java, leeft. Nog niet zo heel lang geleden, namelijk in de jaren 1926-1928, toen ik als Controleur bij het Binnenlands-Bestuur van Ogan Ulu in Baturadja diende, kwam de Javaanse neushoorn nog in een klein aantal op Zuid-Sumatra voor. Sindsdien is dit zeldzame dier door een intensieve jacht, aldaar verdwenen, althans zijn na 1928 geen betrouwbare berichten over het voorkomen van deze soort in de residenties Palembang en Lampongse Districten meer verschenen.
In hoeverre **sondaicus** thans nog op Malakka en Bengalen leeft, is mij niet bekend, maar ik acht het voorkomen aldaar eveneens zeer twijfelachtig. We dienen ons derhalve te realiseren, dat de Javaanse neushoorn alleen nog leeft in de moeilijk begaanbare gedeelten van het wildreservaat Udjung Kulon en volgens de uitnemende kenner van dit gebied, de heer A. HOOGERWERF, zijn er aldaar hoogstens nog enkele tientallen. Dit was de situatie vlak vóór de oorlog. Gedurende de Japanse bezetting werd dit reservaat goed bewaakt en kwamen stroperijen in dit gebied zo goed als niet voor. Latere berichten vermeldden, dat dit reservaat aan zich zelf werd overgelaten met alle gevolgen van dien. Zolang de Chinezen uit bijgelovige overwegingen hoge prijzen blijven betalen voor de hoorn en ook voor andere lichaamsdelen van een rhinoceros, wordt de clandestiene jacht op deze dieren in hoge mate gestimuleerd.
In 1925 verkocht de heer J. C. HAZEWINKEL aan een Chinese kwakzalver in Palembang de hoorn van een door hem in Ogan Ulu geschoten **sondaicus** (het eerste bewijsmateriaal van het voorkomen van deze soort op Sumatra) voor *f* 2000,—.

Het Wereld Natuur Fonds heeft drie projecten in uitvoering, alle ten doel hebbend de Javaanse neushoorn in het Udjung Kulon reservaat voor uitsterving te behoeden. Niet alleen zijn er patrouilleboten ter beschikking gesteld, maar er zijn ook gelden uitgetrokken voor verbetering en voor een betere bewaking van dit gebied, waar nog de laatste Javaanse neushoorns verblijven.
Aan het slot van mijn eerste bijdrage over Natuurbescherming in Indonesië heb ik vermeld, dat de bescherming van deze rhinoceros internationale belangstelling geniet. Het in Zwitserland gezetelde Hoofdbestuur van het Wereld Natuur Fonds heeft aldaar bijeengebrachte gelden gevoteerd om het verblijf te bekostigen van een wetenschappelijk onderzoeker van het Udjung Kulon reservaat. Het heeft weinig zin ons in de vraag te verdiepen waarom in 1966 eerst aan een Belgische bioloog en later aan een Zwitserse geleerde de opdracht werd verstrekt het Udjung Kulon-reservaat wetenschappelijk te gaan onderzoeken, terwijl — althans voor zover mij bekend — geen gebruik werd gemaakt van de ervaring en kennis van de heer HOOGERWERF voornoemd. Het is mogelijk, dat Indonesische natuurbeschermers, buiten Nederland om, rechtstreekse contacten hebben gelegd met leden van het Hoofdbestuur van het Wereld Natuur Fonds. Ik wil daarom volstaan met te dezer plaatse te wijzen op een manuscript over Udjung Kulon, dat door de heer HOOGERWERF werd geschreven en ter publicatie werd aangeboden aan de Nederlandse Commissie voor Internationale Natuurbescherming. De uitgave hiervan kan vermoedelijk begin volgend jaar worden tegemoetgezien. Hierin staat alles wat een natuurbeschermer dient te weten over de Javaanse neushoorn vermeld. Het is het resultaat van vele en langdurige bezoeken aan dit reservaat, ook tijdens de oorlogsjaren met speciale toestemming van de Japanse bezetters.
De Belgische bioloog, Dr. Jacques VERSCHUREN, die in 1966 zijn onderzoek in Udjung Kulon begon, kwam op een aantal neushoorns van tussen de 24 en 40 stuks. Als ik mij goed herinner rapporteerde hij geen jonge dieren te hebben waargenomen en dat klinkt niet erg hoopvol voor de toekomst.

Behalve de grotere éénhoorn, **Rhinoceros sondaicus,** komt in Indonesië nog een kleinere twee-hoornige soort voor, **Didermoceros sumatrensis** (Cuvier), bekend van Sumatra, Borneo en Malakka. Op laatstgenoemd schiereiland leeft hij nog in een beperkt aantal, 10-30 stuks, in het Sunaai Dusunreservaat, gelegen in het Noorden van Selangor. Het Wereld Natuur Fonds heeft gelden ter beschikking gesteld, zowel voor de bescherming van dit dier, als voor de bewaking en bestudering van dit reservaat.

(vervolg op pag. 18)

KONGO-KINSHASA - ONDERWEG II

MIJNBOUW

Uitdaging der Steen-rijken

Op zoek naar de oorsprongen van de Nijl vonden de Europeanen de rivier de Kongo, op zoek naar goud ontdekten zij allereerst in Katanga koper, het metaal dat spoedig als een magneet zou werken op het technisch vernuft en het kapitaal uit Europa en als kern van een echte „pôle de croissance" zou gaan functioneren. Maar de ontdekking van koper, kobalt, tinerts, zink, mangaan, goud, cadmium, germanicum en diamant was op zich echter niet voldoende om van Katanga een industriëel ontwikkelingscentrum te maken. Deze ontwikkeling is voor een aanzienlijk deel te danken aan twee geografische factoren:

1. de grote afstand tot de kust, die leidde tot de aanleg van spoorwegen naar Beira (Mozambique, 3000 km) en Lobito (Angola, 2000 km) en tevens bescherming bood tegen concurrentie van overzee;
2. de dunne bevolking van Katanga, die ten eerste de grote maatschappijen, zoals de Union Minière — opgericht in 1906 — ertoe dwong arbeidskrachten te recruteren uit Kasai, waartoe een spoorlijn werd aangelegd. En ten tweede de grondslag vormde voor de integratie van Katanga in de Kongolese economie, daar Kasai en in mindere mate de andere provincies zich ontwikkelden tot voedselschuur voor de arbeiders en de consumptiegoederenindustrie van deze groeipool.

Hoewel de produktieontwikkeling in de mijnbouw sinds 1960 geenszins uniform is geweest, is de Kongolese economie door de produktiestijging en de voorspoedige prijsontwikkeling op de wereldmarkt voor koper en kobalt voor zijn deviezen en staatsinkomen uit belastingen steeds meer van deze sector afhankelijk geworden. Hier lag voor de Union Minière de mogelijkheid om over te gaan tot electrolyse van koper en kobalt alsook tot automatisering op grotere schaal, hetgeen gerealiseerd werd in een fabriekscomplex te Luilu bij Kolwezi. De sleutelpositie van deze twee metalen en van zink (concentraat) is in de loop van 1959-'66 relatief versterkt door de produktiedaling van mangaan, zilver, goud, wolfram en vooral door de welig tierende smokkelhandel in

diamant, waarvan Kongo — de diamantvelden liggen in Kasai — één der grootste wereldproducenten is. (Ook hier ging de nieuwe maatschappij de Société Minière du Bakwanga (Miba) — met 50% Kongolese staatsaandelen — over tot automatisering door invoering van elektronische sorteermachines.)

Cumulerende rijkdom, steen des aanstoots

Weliswaar behoedden de buitenlandse ondernemingen de Kongo voor een economische ondergang, het dualisme tussen traditionele en moderne sector groeide in de loop der jaren uit tot een ware belangentegenstelling.

De toenemende economische en daardoor ook politieke macht — in 1965 was 67% van de totale deviezeninkomsten afkomstig van de Union Minière — van de enkele Europese reuzenondernemingen bracht de Kongolese regering ertoe een (vertwijfelde) poging te doen om de economie onder eigen controle te krijgen door te eisen (1966) dat buitenlandse ondernemingen hun kantoren in Kongo zouden laten inschrijven. De Kongolese eis mondde uit in een conflict met de kopermagnaat, de Union Minière, waarop nationalisering volgde en de oprichting van de Société Générale Congolaise des Minérais (Gecomine).

INDUSTRIALISATIE

Groei in duplo: consumptiegoed en koper

Volgens tropisch-Afrikaanse maatstaven heeft zich in de Kongo een relatief sterke industrialisatie voltrokken, die met name een vrij uitgebreide consumptiegoederenindustrie heeft doen ontstaan.

De industrialisatie in Kongo heeft zich voltrokken rond twee ontwikkelingskernen met een geheel eigen karakter, te weten: 1) rond Elisabethville (Lubumbashi), waar de bewerking van mijnbouwprodukten als de motor van het zich ontwikkelende centrum functioneerde en tevens de ontwikkeling van de daarop aangesloten industrieën bepaalde; 2. rond Leopoldville (Kinshasa), waar zich — in verband met de stroomversnellingen — door overlading van goederen van schip of trein, aanvankelijk naast en functioneel geheel los van elkaar, doch op den duur aangetrokken door „external economies'' de consumptiegoederenindustrieën ontwikkelden. De industriële produktie heeft zich sedert 1960 in opwaartse richting bewogen, hetgeen samenhangt met twee factoren:

1. het feit dat deze sector een relatief bevoorrechte positie innam wat de bereidheid tot investeringen betreft daar a. de mogelijkheid tot snellere kapitaalafschrijving vanwege hogere winsten in een periode van wisselkoersbescherming, b. geringere ontvankelijkheid voor sociale conflicten en nationalisatie (ingewikkelde techniek), c. een kortere investeringsaanlooptijd dan in mijnbouw en landbouw;
2. het feit dat de binnenlandse vraag naar consumptiegoederen kunstmatig door de inflatie, de trek naar de stad en de hoge salarissen van enkele, sociaal geprivilegieerde groepen gestimuleerd werd.

Dynamiek en ruimtelijke spreiding beperkt

Beoordelen we deze industriële expansie vanuit het oogpunt van economische ontwikkeling, dan onderscheiden we enkele negatieve (A) en positieve (B) effecten:

A. 1) Er vond een gedeeltelijke substitutie plaats van kwaliteit- door kwantiteitproduktie (zeep en textiel b.v.), 2) verspilling door monopolievorming, 3) de afhankelijkheid van het buitenland nam toe, doordat meer geproduceerd werd op basis van invoergrondstoffen (goedkoper), 4) men neigde meer en meer tot oprichting van assemblagebedrijven.

B. Het meest positieve aspect van deze groei is gelegen in het feit dat het vergrote aanbod van consumptiegoederen de uitbreiding van de geldeconomie in de agrarische sector sterk bevorderde. In een ontwikkelingsland, waar grondschaarste en communicatie stad — platteland geen structurele problemen zijn, speelt een dergelijke industrie dus een belangrijke rol. Pas wanneer de noodzaak van rendementsverhoging (opbrengst per ha) geen uitstel meer gedoogt, gaat de chemische industrie (kunstmest, insecticiden e.d.) een sleutelpositie innemen. Volgens experts zal Kongo zich nu op deze nieuwe fase in de ontwikkelingsstrategie kunnen en moeten gaan voorbereiden. Een indirect gevolg van deze industriële groei is de eenzijdige stedelijke expansie in Kinshasa en Lubumbashi.

De noodzaak van een industrieel decentralisatiebeleid dringt zich op, ook uit het oogpunt van politieke stabiliteit, daar deze steden als haarden van onrust kunnen fungeren en de provincies, in hun streven naar plaatselijke autonomie gefrustreerd, een bron van rebellie kunnen vormen. De goederenoverslagplaats Kisangani zou als nieuwe industriekern van nationale allure moeten worden aangewezen.

Kongo-Kinshasa herrijst

Met het aan de macht komen van Moboetoe in 1965 begon, zeer schuchter weliswaar, het herstel van de binnenlandse orde te dagen. 1968 was het eerste jaar in de geschiedenis van de republiek dat er geen opstanden bedwongen behoefden te worden. Hiermede was de belangrijkste voorwaarde voor een beteugeling van de inflatie en een begin van de economische wederopbouw vervuld. Het monetaire hervormings- en stabilisatieplan, wierp dan ook spoedig goede resultaten af. Tegelijkertijd werd alles in het werk gesteld het door chaos en nationalisaties verloren vertrouwen van de buitenlandse investeerder terug te winnen. Kongo sloot zich aan bij de International Finance Corporation en aanvaardde daarmede internationale arbitrage voor geschillen met buitenlanders. De bevriezing van Belgische eigendommen werd beëindigd en per 1 januari 1969 mochten weer winstovermakingen naar het buitenland plaatsvinden.

Economisch herstel in alle sectoren

Het ziet ernaar uit dat de inspanningen beloond worden. De landbouwproduktie nam in 1967 met 32% en in 1968 met 25% toe! Terugkeer van veiligheid en daarmede van Europese planters, steun van FAO, Europees Ontwikkelingsfonds en de „gratis'' distributie van landbouwgereedschappen, zaaigoed, tractoren, jeeps en vrachtauto's, al deze factoren droegen bij tot produktiestijgingen voor rijst, katoen, palmboomprodukten, rubber en koffie.

Voor verdere uitbreiding van de geldeconomie in deze sector is herstel van het verwaarloosde en door rebellie vernielde wegennetwerk een conditio sine qua non. Te oordelen naar de inschakeling van Duitse, Belgische en Franse maatschappijen voor wegen-, haven- en bruggenbouw alsook naar de activiteiten van de Otraco, de parastatale onderneming die spoor- en riviertransport beheert, wordt ook in het transport ernst gemaakt met de ontwikkeling. Het sterkste bewijs hiervoor is de opdracht voor een spoorwegstudie op het trajekt Banane—Matadi en Loeloeaburg—Kinshasa, die werd verstrekt aan een consortium van Engelse, Belgische en Japanse maatschappijen. Zal dan toch een volledige „voie nationale'', een spoorlijn van Katanga tot aan zee over Kongolees grondgebied, worden gerealiseerd? Sabotage van de exportverbindingen van de mijnbouwsector — 's lands voornaamste deviezenleverancier — wordt dan minder gemakkelijk!

In de mijnbouw profiteerden de producenten van de hoge marktprijzen voor koper om hun investeringen uit te breiden; voor de Japanse Nippon Mining was dit reden genoeg te starten met investeringen. De terug-

keer van de rust in het binnenland kwam ook zeer ten goede aan de goudproduktie, die in 1968 verdubbelde en bood gelegenheid om de enorme smokkelhandel in diamant aan te pakken. Hiertoe werd de British Congo Diamond Corporation ingeschakeld en tevens de verkoop van diamant op de wereldmarkt van België naar Londen verplaatst.
Op het gebied der energievoorziening werd met technische en financiële hulp van Italië met de bouw van een dam op het Ingaplateau, alwaar de watervallen tussen Kinshasa en Matadi dienstbaar gemaakt moeten worden aan een verbreding van Kongo's industriële basis. Indien dit projekt in 1972 voltooid zal zijn, is de grondslag gelegd voor staalfabricage en een chemisch complex, dat uitgaande van de electrolyse van zeezout grondstoffen kan leveren voor de vervaardiging van o.a. zeep, plastics, kunstvezels en insecticiden.

De ontwikkeling van de handelsbalans

De effekten van de economische ontwikkeling, zijn terug te vinden op de handelsbalans. Gedurende de gehele onafhankelijkheidsperiode heeft Kongo, weliswaar met wisselend succes, haar „traditionele" overschot op de handelsbalans kunnen handhaven. In 1967 nam dit overschot plotseling bizonder sterk toe en wel tot het drievoudige van 1958 — $ 200 miljoen. Dit was niet zozeer het gevolg van een vergroting van de export — deze nam zelfs met 5% af — als wel van een rigoureuze invoerdaling, die voortvloeide uit een kombinatie van koopkrachtvermindering, kredietbeperking en binnenlandse transportproblemen. Interessanter dan deze tijdelijke neerwaartse invoerontwikkeling zijn de verschuivingen die zich in het exportpakket hebben voorgedaan. In de periode 1958-'66 nam de export toe van $ 413,4 miljoen tot $ 466,6 miljoen, maar de samenstelling van het uitvoerpakket werd eenzijdiger: het aandeel der minerale produkten groeide van 60% tot 83%, en dat van koper verdubbelde tot 57%. Gemeten in tonnen vertoonde deze koperexport een stijging van 241.000 ton in 1958 tot 311.000 ton in 1966 en 325.000 ton in 1968. Door de voortdurend hoge prijzen op de wereldmarkt namen de inkomsten uit deze export relatief nog sneller toe. Van de totaal $ 464 miljoen uit de minerale uitvoer in 1968 bracht koper $ 348 miljoen op, kobalt $ 34 en diamant $ 30 miljoen. Tegelijkertijd leverde de uitvoer van agrarische produkten — palmolieprodukten, koffie, rubber etc. — $ 53 miljoen op ofwel 30% meer dan in 1967. Opnieuw was het saldo op de handelsbalans positief in 1968: $ 272 miljoen.
De uitvoer van Kongo is meerendeels afgestemd op West-Europa, met name op België, dat bijna de helft voor haar rekening neemt. Ook als leverancier staat dit land boven aan de lijst, waarop zij echter direct gevolgd wordt door de Verenigde Staten, die deze positie grotendeels te danken hebben aan hun hulpverlening.
Nederland bezet doorgaans de negende of tiende plaats op de ranglijst der handelspartners. Andersom is Kongo voor Nederland een van de middelgrote handelspartners op het Afrikaanse continent.
In 1968 nam de Nederlandse uitvoer naar de Kongo uitzonderlijk sterk toe tot *f* 58,6 miljoen, hetgeen moet worden toegeschreven aan de levering van Fokkervliegtuigen (*f* 6 miljoen) en een stijging bij de uitvoer van katoenen weefsels, melk, room, vis en electrische machines. De Nederlandse invoer steeg tot *f* 57,7 miljoen, dankzij een stijging van koper, non-ferro metalen, plantaardige oliën en cacao.

Buitenlandse hulpverlening

Buitenlandse particuliere investeringen zijn van vitaal belang voor de ontplooiing van de economie, doch, gezien het huidige ontwikkelingsniveau, niet voldoende. Buitenlandse financiële en technische hulp zijn noodzakelijk. Vooral dank zij de Amerikaanse hulp, sedert 1960 in totaal een $ 400 miljoen, heeft de republiek het hoofd boven water kunnen houden. De bijdrage voor 1968 was $ 30 miljoen. Daarnaast werkten in genoemd jaar 500 V.N.-deskundigen in het land aan projekten en diensten, waarvoor $ 7,8 miljoen ter beschikking stond. De hulpverlening van België stond in juni 1968 genoteerd op $ 22 miljoen — voor het financiële jaar 1967/68 — en ruim 1600 experts. Continue bijdragen ontving het lang uit het Europees Ontwikkelingsfonds; in 1967 werd door 18 landen langs bilaterale weg aan Kongo's ontwikkeling meegewerkt. De bescheiden Nederlandse bijdrage van *f* 1,8 miljoen was o.a. bestemd voor onderwijsdoeleinden (bibliotheken, chemisch laboratorium), een communitydevelopment projekt en studiebeurzen (16) voor de universiteit van Lovanium. Onlangs (mei 1969) werd een bedrag van *f* 50.000 beschikbaar gesteld voor de oprichting van een electronica-afdeling aan de middelbaartechnische school te Kalina.
Indien de Kongolese regering het gevaar van inflatie, dat schuilt in de roep om hogere lonen, ruim kredietbeleid en in de verleiding van grote budgettekorten, weet te bedwingen en buitenlandse hulpverlening en investeringsbereidheid worden gecontinueerd, dan zal het land zich ontwikkelen tot één van de economische zwaartepunten op het Afrikaanse continent. **drs. D. Cools**

Reizen met comfortabele passagiers- en vrachtschepen naar het

CARIBISCH GEBIED

NED. ANTILLEN
vanaf **fl. 1500,—** per persoon

SURINAME
vanaf **fl. 1200,—** per persoon

RONDREIZEN
vanaf **fl. 2480,—** per persoon (reisduur één maand)

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE STOOMBOOT-MAATSCHAPPIJ

LITERACY HOUSE INTERNATIONAL

Er is in onze tijd misschien geen onderwerp zo actueel als de ontwikkelings-samenwerking. Staatslieden en geleerden breken zich het hoofd op welke manier deze samenwerking politiek en economisch het meest verantwoord is, of zij unilateraal of bilateraal, de meeste vruchten afwerpt, en voor wie. En in de kranten, tijdschriften en discussiegroepen bespreekt men enthousiast of critisch het hoe, wat en waarom. We weten het allemaal: het grootste deel van de wereldbevolking, van mensen zoals wij, heeft een onvoldoende of geheel verkeerd voedselpakket, met als gevolg ondermijning van de gezondheid, ziekte en te vroege dood. Een derde van onze medemensen is analfabeet, waardoor verheffing uit dit lijden zo goed als onmogelijk is. Acht honderd miljoen mensen op aarde die niet kunnen lezen en schrijven.... maar ofschoon dankzij de inspanningen van de Unesco en andere organisaties het percentage analfabeten vermindert, stijgt hun aantal door de bevolkingsexplosie. Kinderen onder de 15 jaar zijn bij deze berekeningen niet inbegrepen.

Eén vrouw is aan het werk gegaan. Deze vrouw is Mrs. Fisher. Na een veelbewogen leven van studie, doceren en publiceren ging Mevr. Welthy Fisher 17 jaar geleden uit Amerika terug naar India om, zoals Gandhi haar gevraagd had, te helpen de Indiase dorpen uit hun geestelijk isolement te verlossen. Ze was toen 72 jaar. Ze begon met een groep afgestudeerde Indiërs, door de regering opgeleid, om les te geven aan volwassen dorpsmensen. 80% van de bevolking woont in de dorpen, en ze mogen niet worden achtergelaten bij de nieuwe ontwikkelingen. Hiervan was Mevr. Fisher diep doordrongen. Ze had jaren in India gewoond met haar man, Methodistenbisschop in Calcutta, en vriend van Gandhi en Tagore. Ze kreeg spoedig hulp van de Indiase regering. Van het één kwam het ander. En zo kon door de capaciteit, wilskracht en liefde van één vrouw een klein enthousiast begin uitgroeien tot een onderwijscentrum als Literacy House, een complex van 7 ha, met leslokalen, nachtverblijven, werkplaatsen, een bibliotheek en een drukkerij.

In Literacy House worden door een staf van 100 deskundige Indiërs, vrijwilligers opgeleid om de mensen in de dorpen te leren lezen en schrijven. Maar Mrs. Fisher beschouwt de kunst van de drie „R's" (reading, writing, arithmetic) niet als doel, maar als middel, middel om uit de ellende te komen. Ze heeft dat genoemd de drie „F's": Functional literacy gekoppeld aan Food-production en Family-planning.

Leesboekjes in eenvoudige taal moeten voor de dorpsbewoners boeiend gemaakt worden en tegelijk instructief op het gebied van landbouw, dorpsindustrie, hygiene, het huis, kinderzorg en gezinsbeperking. Het centrum heeft nu al 2 miljoen mensen leren lezen en schrijven, 5 duizend instructeurs opgeleid om in de dorpen licht te brengen. In andere delen van India en ook in andere landen worden nu dezelfde efficiënte centra voor de strijd tegen het analfabetisme voorbereid. De fakkel door Mevr. Fisher ontstoken wordt verder gedragen.

De lijst van internationale eerbewijzen voor deze unieke vrouw, vaak vergezeld van een bedrag in geld, is te lang om op te noemen. Financiële steun krijgt het centrum o.a. van de Indiase regerng, van World Education Inc., van de Ford Foundation en van de Amerikaanse regering (tot 1971).

Maar het werk breidt zich uit en er is meer geld nodig. In maart '69 hield Welthy Fisher een druk bezocht weekend en een persconferentie op de Volkshogeschool Bergen. Behalve grote belangstelling hoopt ze ook uit Nederland financiële steun te krijgen voor dit internationale ontwikkelingswerk in de beste zin van het woord.

Voordat zij in november a.s. op haar terugreis uit Amerika naar India, Nederland opnieuw zal bezoeken, vierde zij op 18 september haar 90ste verjaardag.

Een klein comité hoopt haart, tijdens haar verblijf in ons land een bedrag in geld te kunnen aanbieden van *f* 18.000. Iedere vorm van de beruchte strijkstok ontbreekt bij deze ontwikkelingssamenwerking. Het Comité, dat vanuit de Volkshogeschool Bergen gevormd is, wekt ieder op de lezingen te bezoeken en een bijdrage te geven voor dit werk.

Literacy House International, zoals het nu officieel heet, is bestemd voor de arme en allerarmste dorpsbewoners van India en helpt hen zichzelf te helpen. Dat is de grote betekenis van Functioneel Onderwijs, want zonder „kunnen" is „kennen" waardeloos voor mensen die honger hebben.

De voordrachten, die mevrouw Fisher zal houden, zullen plaats hebben in Den Haag, Pulchri Studio (op 6 november a.s., 20.00 uur); Amsterdam, Koninklijk Instituut voor de Tropen (op 7 november a.s., 200.00 0uur); Voor leden, die deze lezing (en) zouden willen bijwonen, vermelden wij hieronder de adressen, waar kaarten te verkrijgen zijn:

Mej. C. P. Bal, Kweekduimweg 4, Overveen (telefoon 0 25 - 25 43 55); Mej. M. Geertsema, „De Zandhoeve" Bergen N.H.

ILHA FORMOSA

(vervolg)

Mijn gastheer kon het maar matig waarderen, dat we niet zo héél enthousiast bleken over het vervullen van onze eerste plicht, het afleggen van een serie onvermijdelijke beleefdheidsbezoeken. Voor een anthropoloog, die na vele moeizame voorbereidingen tenslotte in „zijn" studiegebied is aangekomen, bestaat er nu eenmaal niets dat meer dringt dan zo snel mogelijk aan de slag te gaan. Hij is sinds lang, veelal reeds jaren lang, als het ware geobsedeerd door een doel dat hoe langer hoe dichter nabij schijnt te komen. De gevoelens, mijn research-periode zo doelmatig te besteden waren nog versterkt doordat ik, als rechtgeaard Westers materialist met een achtergrond van logistiek en bedrijfsefficiency, nog in het vliegtuig had uitgerekend hoeveel elke dag verblijf op Taiwan mij zou kosten. Per man-uur uitgerekend zou het een vorstelijk loon geweest zijn indien ik het ooit zou kunnen verdienen, maar nu moest het worden uitgegeven. Dit was vooral veroorzaakt door de onaangename omstandigheid dat ik wegens ondoorgrondelijke, waarschijnlijk diep mystieke redenen niet „in de prijzen" was gevallen bij het toch overigens zo gulle ZWO.
Het zij zo....!
Zorgzame vrienden hadden een kamer gereserveerd in een Chinees hotel in het hart van Taipei. Het was niet een van die toeristenpaleizen waarin men een Westerse stijl zodanig probeert na te bootsen, dat het weinige dat nog Chinees is, óók onwaarschijnlijk lijkt. Het was een goed Chinees hotel in de binnenstad, zindelijk, betrekkelijk goedkoop en met oer-vriendelijk personeel. Er zijn meerdere goede Chinese hotels waar een Europeaan gaarne zijn intrek zou nemen. Behalve de jongeman van de receptie die Engels sprak werd door het personeel voornamelijk Chinees gesproken. Enkelen spraken ook Japans, maar dat gaf me weinig soelaas. Ik werd zo door de omstandigheden direct gedwongen mijn in Holland opgedane boekenkennis van de Chinese taal in praktijk te brengen. Toen het dienstertje dat ons de kamer wees begreep wat ik probeerde te zeggen, had ik haar uit dankbaarheid wel willen omhelzen. Ze kon mijn gebrabbel verstaan! Nauwelijks hadden we ons in gereedheid gebracht om onder de douche te staan of er werd geklopt en een allercharmantst meisje bracht thee binnen. In China (Taiwan is nog steeds een stukje écht China) wordt de hele dag door thee gedronken. Heerlijke thee, zonder melk, zonder suiker en meestal ook zonder bloemetjes. Na de thee, douche en nog meer thee ging het in ijltempo naar een restaurant Omei waar vrienden ons opwachtten. Hoewel de Cantonese keuken overheerst, zijn in Taiwan van alle regionale Chinese keukens goede representanten te vinden. Vele restaurants kunnen zelfs meerdere stijlen serveren. De naam van het restaurant Omei riep herinneringen bij me op aan het weinig bekende maar toch zo héél mooie boekje van Paul Claudel, „Le Vieillard sur le Mont Omei". Toen ik de kleurrijk geklede en stellig bekoorlijke dienstertjes zag die de pikante Szechwan spijzen op tafel zetten, begreep ik Claudel ineens zoveel beter. Ondanks het gebrek aan slaap in het vliegtuig wisten we toch te genieten van de voortreffelijke keuken. De naam van het restaurant is het onthouden waard.
Vanaf dat ogenblik tot de dag van ons vertrek hebben we alleen nog maar met eetstokjes gegeten.
Men went daaraan verbazend snel en het eten met stokjes is in de aard der zaak heel wat prettiger en zeker ook beschaafder dan met zo'n groot metalen geval met vier scherpe punten. Zelfs is het eten met stokjes van pinda's vóór en boontjes tijdens de maaltijd na enige oefening eenvoudiger dan velen denken. Wèl is het voor mij steeds een heel kunststuk gebleven een glibberig stukje abalone of een pyramide-vormig stukje witte raap in vette saus met behulp van stokjes naar binnen te werken.

Een Chineese maaltijd

Taiwan is China, en het Zuiden van het eiland is de provincie Fukien waar het cultureel en vooral ethnisch een deel van uitmaakt.
In Zuid-Taiwan kan men Fukien bestuderen, ook voor wat betreft de keuken. De meeste Chinese immigranten uit de laatste vier eeuwen zijn namelijk van Fukien afkomstig. Een van de belangrijkste cultuurwaarden in het oude China was de harmonie. De mens diende in sociaal en in materieel opzicht in harmonie te leven met zijn omgeving. Over het algemeen is de Chinees daarin wonderwel geslaagd. De Chinese keuken is daarvan een treffend voorbeeld.
Er bestaan weinig dier- en plantensoorten die niet in de Chinese keuken tot iets eetbaars en zelfs tot iets smakelijks kunnen worden bereid. Maar dat is niet het belangrijkste. Een Chinese maaltijd is een evenement waarbij men zich niet slechts stoffelijk voedt, maar waarbij men zich vooral geestelijk ontspant.
Ondanks de noodzakelijke aanwezigheid van enkele basis-conventies ontbreekt gelukkig bij de Chinese maaltijd het vreselijke keurslijf van gebods-

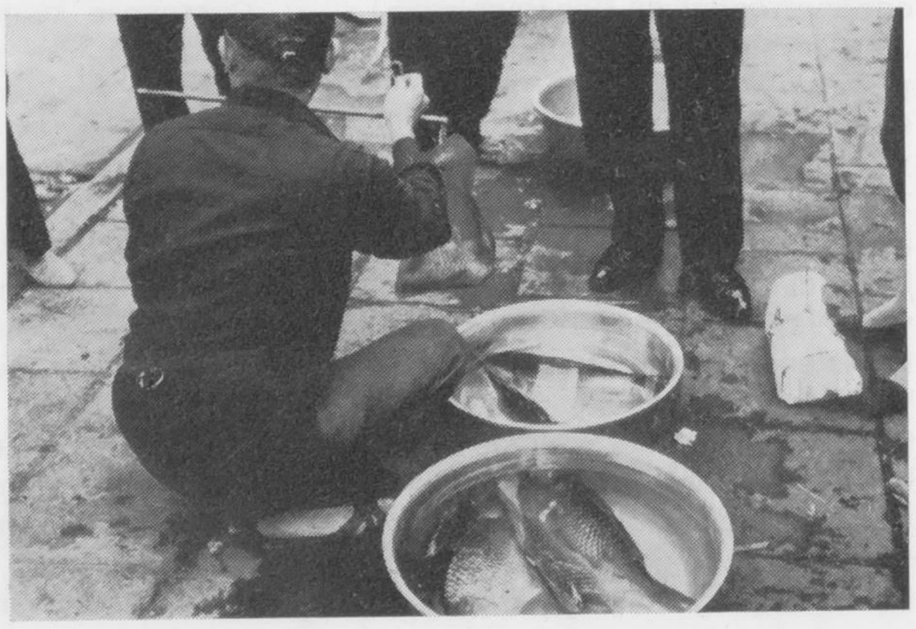

en verbodsbepalingen die een beschaafde Westerse maaltijd, en zeker een echt diner, tot zoiets krampachtigs kunnen maken.
Het ,,Jantje, geen ellebogen op tafel'' heeft geen equivalent in China. Onze welopgevoede kinderen hebben goede reden om een complex te krijgen. Zo niet in het moderne China op Taiwan.
Misschien is dit het gevolg van het feit dat Taiwan een smeltpot is van vijf levensculturen: die van de aborigines, de oude Chinese immigranten, de Japanners, de 1949-immigranten en het Westen. Zij hebben waarden en gebruiken leren relativeren.
Zoals reeds opgemerkt, leent het eten met stokjes zich bepaaldelijk beter tot rustig en langzaam eten dan het vorken-vol voederen zoals wij dat gewend zijn. Bij een Chinese maaltijd — zowel in het oude China als in Taiwan — komt geen mes te pas. Een mes op tafel is goed voor mensen die nog bepaalde gebruiken uit de tijden der wilden hebben overgehouden en vlees in grote lappen voorgeschoteld krijgen. Waarlijk barbaars! De maaltijd in een beschaafd land behoort zó te worden opgediend, dat er niets meer aan te snijden valt. Het behoort ,,eetklaar'' te zijn.
Hakken en snijden zijn werkzaamheden die al door de kok in de keuken zijn gedaan.
Een gezelschap voor een diner bestaat gewoonlijk uit twaalf man, hetgeen impliceert dat **dus** minstens 12 gangen moeten worden opgediend. Voor wat betreft de tafelschikking volgt men ook in Taiwan nog steeds het oude gebruik dat reeds door Marco Polo werd beschreven: de eregast zit met het gezicht naar de ingang van de kamer of het lokaal, de gastheer heeft zijn rug naar de ingang gekeerd. Behalve een uitzonderlijk plechtige of vormelijke gelegenheid, is de rest min of meer vrij, te zitten waar men wil, hoewel de afstand tot de eregast een indicatie vormt van het niveau. Ondanks een aanvankelijk schijngevecht van beleefdheden komt tenslotte ieder op de plaats die hem toekomt. Het heerlijk gebruik hete handdoekjes rond te delen vóór de maaltijd om handen en gezicht af te wrijven, is op Taiwan gehandhaafd gebleven.
Wel is de technische uitvoering ervan gemoderniseerd. De handdoekjes worden in een speciale hogedrukpan gedesinfecteerd en warm gehouden voor gebruik. Als bijzondere attentie kan Uw gastvrouw ze met een weinig Eau-de-Cologne, of zelfs met een paar druppels rozenolie hebben geparfumeerd. Dit heerlijke ritueel is algemeen, tot in de kleinste en onooglijkste restaurants. Zelfs in de enige hypermoderne Chinese cafetaria in Taipei worden de handdoekjes direct na het neerstrijken aan een tafeltje uitgedeeld, vanzelfsprekend begeleid met een glas thee. Even terzijde dient te worden opgemerkt dat Taipei ook een aantal uitstekende Japanse restaurants telt, maar er is geen één restaurant waar ,,inheems'' voedsel wordt geserveerd. In enkele restaurants lopen wel dienstertjes rond in quasi inheemse klederdracht maar van de echte inheemse keuken is weinig meer te bespeuren.

Hetgeen ook wel begrijpelijk is want naast de exquise Chinese keuken valt feitelijk al het andere in het niet. Vele Japanse restaurants zijn gemoderniseerd, en zelfs het verrukkelijke sukayaki-ritueel is soms tot een schim gereduceerd. Slechts in een enkel, nagenoeg onbekend restaurant worden de tradities van de Japanse keuken en goede vormen van de bediening zorgvuldig hooggehouden.
Maar de namen van deze restaurants worden slechts fluisterend aan vrienden doorgegeven uit angst voor bezoek van al te luidruchtige barbaren.
Terugkerend tot de Chinese maaltijd is de volgorde der gangen sterk verschillend van die in het Westen. Abalone, kip, eend, soep, vleespastijtjes, stukjes appel afwisselend in hete kandij en ijswater gedompeld en gebakken vis volgen elkander zonder bezwaar op. Als concessie aan de Westerse gebruiken eindigt een maaltijd tegenwoordig dikwijls met iets zoets en een vrucht. Ik geloof dat voor ons het grootste genot van een Chinese maaltijd is gelegen in de combinatie van uitstekende spijzen welke kunnen worden genoten met een terzijdeschuiving van onze Westerse culturele conditionering.

Soep-eten

Velen zullen er met mij van overtuigd zijn, dat de Chinezen het hedonisch aspect in hun kunst van het eten tot een hoge graad van volmaaktheid hebben opgevoerd. Het is echter minder bekend, dat zij waarschijnlijk het enige volk ter wereld zijn dat van soep echt kan genieten. Allereerst wordt de soep in Taiwan, zoals trouwens ook in het oude China, halverwege of tegen het einde van de maaltijd opgediend. In Europa komt de soep aan het begin, hetgeen dikwijls een groot deel van de eetlust voor de rest van de

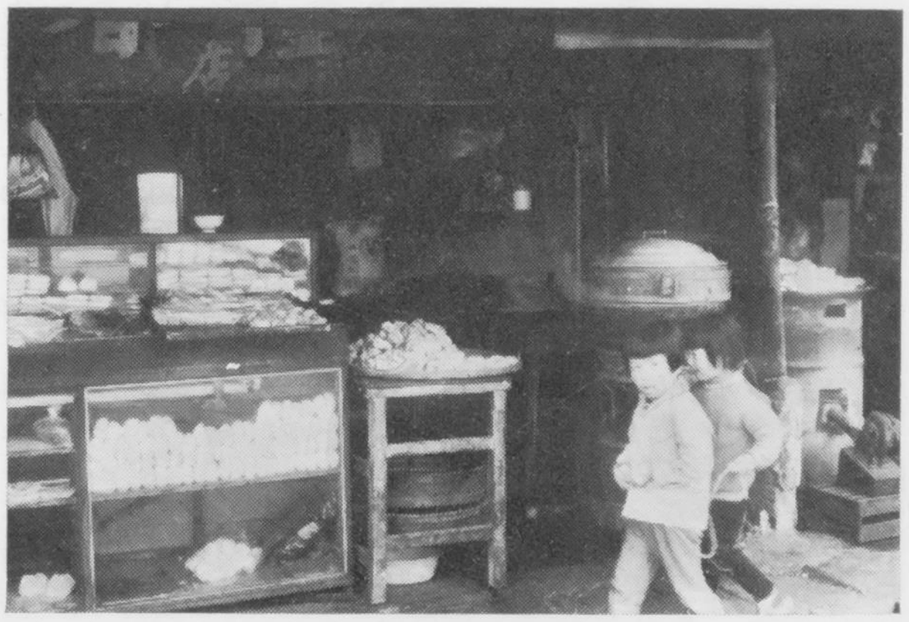
maaltijd bederft. Misschien is dat wel economischer, maar de Chinese methode is aangenamer. Soep, genuttigd na acht of tien gangen, of zoals normaal na vier gangen, vult de gaatjes en is een welkome afwisseling tussen het vast voedsel. In een Japans restaurant in Taipei ziet U altijd de ogen van de bediende op U gericht nadat hij de soep heeft geserveerd. Ze vinden het zo leuk om te zien hoe de onhandige Westerling tevergeefs probeert het dekseltje van de uit lak gemaakte soepkom te lichten. Door de afkoeling is namelijk een weinig onderdruk in de afgedekte soepkom ontstaan, net voldoende om te verhinderen het lakdekseltje op te lichten. Probeert iemand het toch met kracht, dan schiet het dekseltje plotsklaps los en krijgt hij naar alle waarschijnlijkheid een flinke scheut soep over zijn kostuum.
En de zonen van Nippon lachen maar! Het truckje is natuurlijk heel eenvoudig. Even de randen van het lakkommetje een weinig indrukken waardoor de lucht onder het deksel komt. Wie dit eenmaal weet, kan het met een schijnbaar nonchalant gebaar uitvoeren, om vervolgens naar de bedienden te kijken die zich daarop diep teleurgesteld terugtrekken.
Een in Taiwan zeer geliefde soep is de kippepotensoep. Dit is soep waarbij als zij geserveerd wordt, een kippepoot in de soepkom wordt geplaatst en wel op zodanige wijze dat de teentjes over de rand van de kom steken. Zij reiken U als het ware de hand. Toch moet er op worden gewezen, dat soep niet wordt gegeten, soep is bij uitstek iets dat wordt genoten. Dit betekent, dat men gerust met zijn eetstokjes de balletjes eruit mag vissen en enkele blaadjes groenten. Uw gastvrouw ziet nu duidelijk hoe goed het U smaakt. Het Westerse ,,Jantje, niet eerst alle balletjes uit je soep vissen'' bestaat niet in China. Vervolgens

proeft men de soep met een porseleine lepel. Westerse metalen lepels worden gelukkig nergens verstrekt, tenzij erom wordt gevraagd. Een paar lepeltjes proeven en daarna wordt de kom aan de mond gezet. Even als bij ons het geval is met het proeven van wijn en thee, behoort een goede soepeter de soep te savoureren als een ervaren soep-proever. Hetgeen inhoudt dat de roep ruim met lucht moet worden vermengd teneinde de smaak beter tot zijn recht te doen komen. In Nederland heet dat ,,slurpen'', een term die bij ons nogal sterk emotioneel en negatief geladen is. In China vormt het echter de linguïstische expressie van zichtbaar en hoorbaar gastronomisch genot. Het gezamenlijk soep-eten verhoogt natuurlijk het genoegen in aanzienlijke mate.
Tijdens een diner waarbij verschillende personen aanwezig waren die in Europa en Amerika hadden gestudeerd maakte een der aanwezigen aanstalten om zijn soepkom aan de mond te zetten doch aarzelde, in mijn richting kijkend. Dit doet men in het Westen écht niet. Mijn gastheer loste de situatie tactvol op door te zeggen: ,,De heer van Oort kent en waardeert onze gebruiken, we kunnen doen zoals we gewend zijn''. Daarna smaakte de soep nog heerlijker en werd de rest van de maaltijd tot een onvergetelijk gezellig en intiem evenement.

Voeding van de bevolking

Goed eten is in Taiwan geen privilege van een kleine élite of van een geprivilegeerde groep. Ondanks het ontstellend aantal van 1480 mensen per vierkante kilometer cultuurgrond, heeft ieder op het eiland ruimschoots voldoende te eten. Door de grote verscheidenheid van agrarische producten kent de bevolking geen problemen van ondervoeding of van eenzijdige voeding.
Mijn vrouw en ik hebben, steekproefsgewijze, in verschillende obscure eetgelegenheden in arbeiderswijken gegeten. (Sloppen zoals in het Westen bestaan niet in Taiwan). In de meest eenvoudige wijken waren de maaltijden goedkoop naar locale standaard gemeten en toch nog smakelijk, gevarieerd en voedzaam. Op Taiwan treft men dan ook geen hongerige kinderen aan. De voedingssituatie ligt ruim boven het marginale subsistence-level en nagenoeg ieder heeft, volgens de Chinese gebruiken, dagelijks twéé goede smakelijke warme maaltijden. Het is geen overdrijving te stellen dat de meeste steden en dorpen letterlijk uitpuilen van rijst en vruchten. Nergens in Zuid-Oost-Azië ziet men zó een overvloed van voeding. Het is toch wel belangrijk hierbij even stil te staan om op te merken dat het bijna alle producten zijn, die door zelfstandige boeren zijn gekweekt op een stukje grond dat hun eigendom is. De voedselsituatie van Taiwan is het beste bewijs dat er betere methoden zijn om de landbouw van een land snel en doeltreffend tot ontwikkeling te brengen dan het Maoïstisch ontwikkelingsmodel.

Drs. H. A. van Oort

KANTTEKENINGEN BIJ EEN BOEKBESPREKING

De heer Salim schrijft ons:

Naar aanleiding van mijn recensie betreffende het boek „Herinneringen van Jhr. mr. B. C. de Jonge", die ook in het orgaan van de Indonesische Ambassade in Den Haag, „Indonesia" (maart-april 1969, p. 48) is gepubliceerd, ontving ik van de heer Dr. A. H. Ruihing uit Zuidlaren (Dr.) een afschrift van een „Rondschrijven" als volgt.

Koepang, 30 november 1940

Technische Leiding der Veldpolitie
in de residentie Timor en Onderhoorigheden.
No. 586/15.

Beleefd aangeboden aan den mantripolitie te Naoemere, met verzoek de terzake gegeven voorschriften in acht te willen nemen en doen nemen door Uw onderhebbend personeel.

De Technisch Leider der Veldpolitie,
(w.g.) onleesbaar.
Batavia, 10 oktober 1940

— AFSCHRIFT —

RONDSCHRIJVEN
No. 24x/Kab.
Bijlagen:
Onderwerp: Gebruik van de termen

„Indonesia", „Indonesiër" enz.

Bij behandeling in den Volksraad van de motie-Thamrin c.s. inzake het gebruik van de termen „Indonesia", „Indonesiër" enz. (Bijl. Hand. Volksraad 1940-1941-Ond. 35) heeft de Regeringsgemachtigde voor Algemeene Zaken in de vergadering van genoemd College van 23 Augustus jl. een verklaring afgelegd, waarbij o.m. bekendheid werd gegeven aan het voornemen der Regeering om voorschriften te geven inzake het gebruik van de woorden „Inlander", Inlandsch", enz. en de vervanging daarvan door andere termen in ambtelijke mededelingen en uitlatingen.
Uitvoering gevend aan dit voornemen, voor de motiveering, waarvan na de rede van Dr. Levelt wordt verwezen, heeft de Gouverneur-Generaal mij thans opgedragen — van welk(e) opdracht ik de eer heb mits dezen mij te kwijten — Uwer Excellentie/UHoogEdel Gestrenge/Uw College te verzoeken terzake de volgende regels in acht te willen nemen en deze onder de aandacht te willen brengen van de onder Uw departement/College ressorteerende diensten, colleges en/of ambtenaren/in Uw ressort bescheiden ambtenaren.

De woorden „Inlander" en Inlandsch" waren niet meer te gebruiken, behoudens daar waar zulks in verband met de geldende wettelijke voorschriften, welke den juridischen status van de Inheemschen regelen en derhalve den juridisch-technischen term „Inlander" bezigen, noodig is. Instede van die woorden dienen te worden gebezigd de term(en) „Indonesiër" en „Indonesisch" dan wel „Inheemschen" (alleen in den meervoudsvorm) en „Inheemsch".
Hierbij zij opgemerkt dat het gebruik van het woord „Indonesiër" geenszins tot het gebruiken van de benaming „Indonesia" behoeft te leiden; HET BEZIGEN VAN LAATSTBEDOELDE NAAMSAANDUIDING WARE INTEGENDEEL BEPAALDELIJK NA TE LATEN. (Nadruk van mij, I.F.M.S.).

De Gouvernements Secretaris,
(w.g.) Nazif.
Voor eensluidend afschrift:
De Commiesredacteur,
(w.g.) onleesbaar.

Aan:
de Hoofden der departementen van algemeen bestuur (met uitzondering van de Directeuren van Justitie, Binnenlandsch Bestuur en Onderwijs en Eeredienst), de Gouverneurs en bestuursvoerende Residenten en de Algemeene Rekenkamer. (afschrift verleend aan den Raad van N.I., den Dirn van Jusust. B.B. en O.E., den Adv. Inl. Zaken, den R.G.A.Z., den voor v/d Volksraad en de Reg. publiciteitsdienst).

(vervolg van pagina 2)

Donderdag 27 november. Contact-theemiddag voor onze leden in het NESVO-gebouw, Groot Hertoginnelaan 213, Den Haag. Aanvang: 2.30 uur.
De heer W. F. Koppeschaar, verbonden als ambtenaar v. bijzondere diensten bij Gemeenteplantsoenen, zal tot ons genoegen een causerie houden over „HET HAAGSE GROEN" en daarbij kleurenlichtbeelden vertonen. Introducé's zijn van harte welkom!

Zaterdag 29 november. Rondleiding voor onze leden door de tentoonstelling „Het wonder van Faras" in het Gemeentemuseum, Stadhouderslaan Den Haag.
Aanvang om 3 uur 's middags.
Kosten ƒ 1,— per persoon.
De tentoonstelling omvat wandschilderingen, fragmenten van zuilen en kapitlen, vaatwerk en bronzen voorwerpen uit de 5e-12e eeuw, opgegraven in de periode van 1961-1964 bij Faras (Soedan) door de Poolse archeologische expeditie onder leiding van Prof. Michalowsky van de Universiteit van Warschau.
Mevrouw Timmers Verhoeven, secretaris van het afdelingsbestuur, zal zich 10 min. voor de aanvang der rondleiding bij de kassa in het museum bevinden. U kunt zich bij haar vervoegen en haar het verschuldigde bedrag overhandigen.

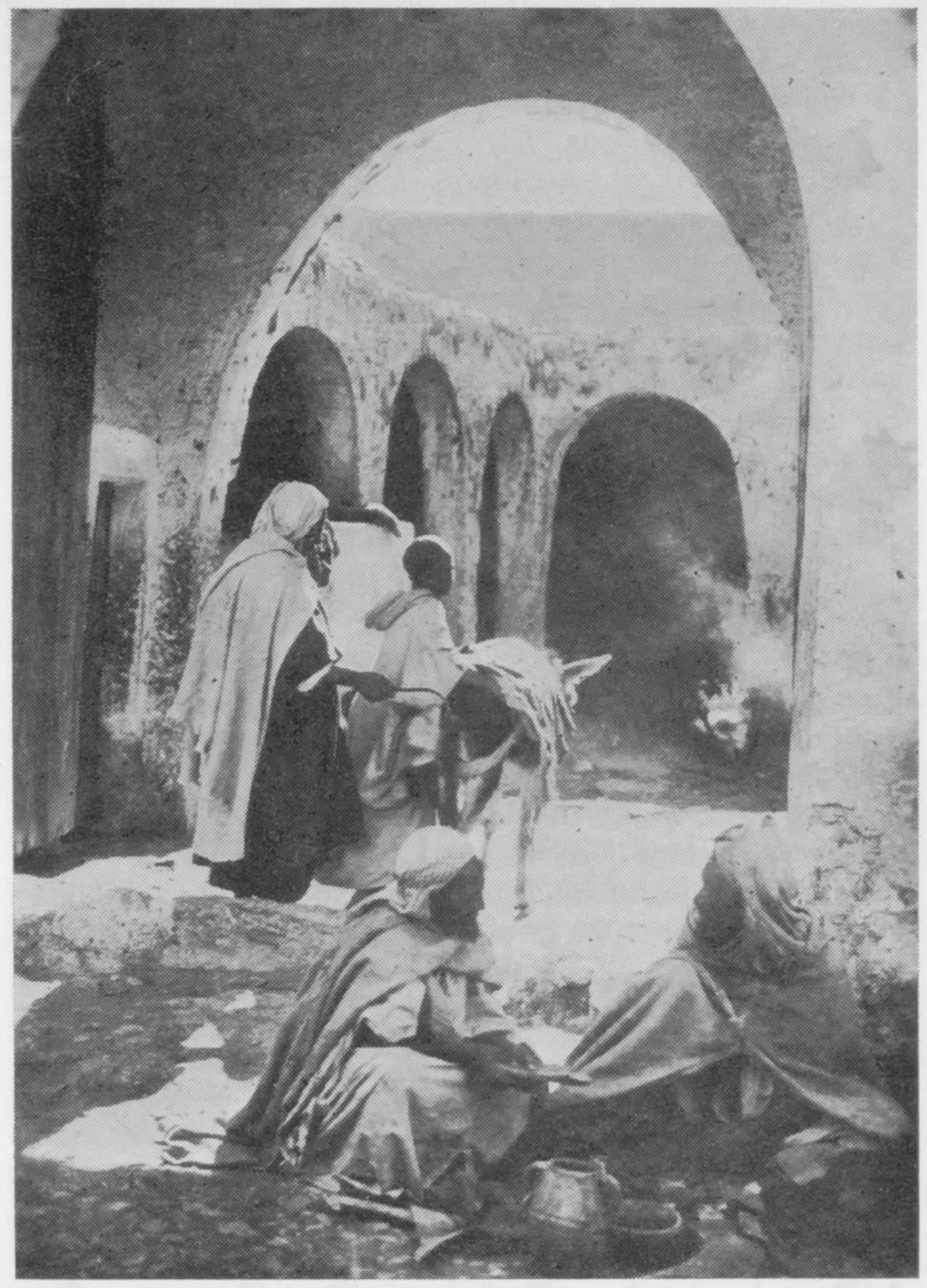
ARNHEM EN OMSTREKEN

Vrijdag 7 november. Een voordracht over EGYPTE door ons lid Dr. A. TEN HAAF te Doorwerth.
Bij de vertoning van kleurendia's zal assistentie worden verleend door de heer Toet.

Vrijdag 12 december. Een filmavond verzorgd door de Chevron Petroleum Mij. Nederland N.V. te Den Haag.
Vertoond zal worden:
a. De parel van de golf (kleurenfilm over het eiland Bahrein)
b. Watervogels (Walt Disney kleurenfilm)
c. Frankrijk in een lusthof (documentaire)
d. Thailand (documentaire).

Een en ander zal worden gehouden in Restaurant Royal, Willemsplein te Arnhem, aanvang steeds om 20.00 uur.

INDUSTRIALISATIE IN ZUID-TUNESIË

Bourguiba's drang naar het Zuiden

Een plechtige eerste-steen-legging van een complex voor een chemische bedrijf in de buurt van Gabis, die in het voorjaar van 1969 plaatsvond, kenmerkt het begin van een nieuw tijdperk in de industriële ontwikkeling van Tunesië. Tot dusver werd de industrialisatie gelocaliseerd in het noorden, rond de nieuwe staalfabrieken van El Fouladh bij Bizerta. Het zuiden was primitief gebleven, minder bevoorrecht en overbevolkt in verhouding tot de bestaansbronnen en de arbeidsmogelijkheden. Dit alles zou nu aan het veranderen zijn. Reeds zijn in het zuiden in aanbouw een fosfaatfabriek, een nieuw krachtsstation, een 1225 km lange spoorlijn die Gafsa rechtstreeks verbindt met de nieuwe haven van Gabès, en grote nieuwe toeristische projecten op het eiland Djerba en elders. Een sulfaatfabriek, die voor zijn produkten het plaatselijk gedolven gips zal verwerken, zal worden opgericht. Dergelijke plannen, waarvan de kosten worden geraamd op *f* 400 miljoen en waarvan de ten uitvoerlegging zal moeten plaatsvinden aan het eind van het derde Vier-jarenplan (1968-1972) zullen spoedig nieuwe aantrekkelijke perspectieven openen, zowel uit het oogpunt van het scheppen van nieuwe arbeidsplaatsen in dit district als van het moderniseren van het gehele sociale milieu, dat zo ver achterbleef in ontwikkeling.

Het Zuiden is een gebied, dat traditioneel president Bourguiba vijandig gezind was. Hij is altijd verlangend geweest zijn autoriteit daarheen uit te breiden. Het afgelopen jaar bijvoorbeeld stond hij er op, zijn slechte gezondheid ten spijt, een werkbezoek naar dit gebied te maken.

Dat naast economische overwegingen ook sociale een rol hebben gespeeld in het besluit van Bourguiba wordt in Tunis toegegeven. Zo de levensvatbaarheid van het bedrijf een aantal jaren terug nog werd betwijfeld, hebben thans nieuwe factoren de onderneming 'n grotere aannemelijkheid verschaft. De bespiegelingen over het al of niet levensvatbaarheid bezitten van dit chemische complex, dat bedoeld is Tunesië's rijke fosfaat-voorkomens te exploiteren, hebben tevens de aandacht gevestigd op het probleem van de afzet der produkten. Tunesië heeft thans de verzekering ontvangen, dat ten minste 85.000 ton fosfaatzuur per jaar kan worden verkocht aan Frankrijk, Italië, Libië en elders. De totale produktie wordt geraamd op ongeveer 100.000 ton per jaar.

In het bijzonder is de buitenlandse interesse voor de ontwikkeling van het zuiden bemoedigend geweest voor Tunesië. De Franse regering hielp aan een lening ten bedrage van 23 miljoen gulden en Franse banken verleenden een krediet voor bijna het dubbele bedrag, met een garantie van de Franse regering, voor de financiering van deze fabriek. Een verdere lening verstrekte de Franse regering voor de aankoop van uitrusting en materiaal bestemd voor de industriële ontwikkeling van het Zuiden. De verlangde rente voor deze leningen bedroeg slechts $3^1/_2\%$ per jaar.

Ook Italië toont grote belangstelling. De Italiaanse onderneming Cociga is de voornaamste uitvoerder voor de haven van Gabès, die naar wordt verwacht over drie jaar gereed zal zijn. Zij zal de grootste haven van Tunis worden, die schepen met een capaciteit van 50.000 ton zal kunnen verwerken. Zij zal de groeiende Tunesische fosfaat-industrie dienen en eventueel ook de olie-industrie, want tevens wordt gedacht aan een pijpleiding die de olievelden van El Borma met Gabès verbindt, en aan een olieraffinaderij.
Er heeft nooit enige twijfel bestaan aan de vooruitzichten van het toerisme, de meest bloeiende en voordelige „industrie" van het land. Vorig jaar verdiende Tunesië iets meer dan *f* 150 miljoen in vreemde valuta, een waarde die gelijk stond aan 20% van de totale waarde van de nationale export 330.000 buitenlandse toeristen bezochten het laatste jaar Tunesië, d.i. een toename van 43% t.o.v. het jaar daarvoor.
Voor het toerisme is met name Djerba, het eiland aan de Tunesische kust van betekenis door zijn aangenaam klimaat zijn ongebruikelijk lange periode van zonneschijn het gehele jaar door en zijn voortreffelijke hotels. Omstreeks vijf duizend bedden zijn hier beschikbaar. Dit aantal zal in 1970 gebracht worden op 20.000. Goedkope trips met nachtschepen en rechtstreekse luchtverbindingen met de grote europese centra hebben de toeristische ontwikkeling van Djerba verhaast.
Ook op het vasteland, in Zarzis en elders, bijvoorbeeld in de Sahara, worden belangrijke toeristische projecten gerealiseerd. De grootste gebeurtenis op dit terrein vormt wel de totstandkoming van een toeristendorp, dat voorziet in 2500 slaapplaatsen. Het zal binnenkort verrijzen in de provincie Medenine.
Naast de verschaffing van werk aan hen die anders zonder werk zouden zijn of zouden moeten emigreren, beinvloedt het toerisme de herleving van het oude handwerk, het ambacht, krachtig. Eveneens in het kader van de uitbouw van het toerisme in het zuiden is watervoorziening een belangrijk programmapunt. De Wereldbank en de regering van Zweden hebben een bedrag van 20 miljoen dollar voor de uitvoering daarvan beschikbaar gesteld. Tunesië lijdt chronisch aan een ongunstige betalingsbalans. De buitenlandse schulden zijn gegroeid toen het regime Bourguiba prioriteit verleende aan de snelle industriële ontwikkeling.
Nu is er een algemene beperking opgelegd aan de import van kapitaalgoederen. Maar aan de ontwikkeling van het Zuiden wordt voorrang gegeven. Een nieuw lichaam de Société de Mise en Valeur du Sud ontplooit sedert mei 1966 haar activiteit en bevordert de integrale ontwikkeling van het gebied en potentiële investeerders worden gunstige condities aangeboden.

IRAN SINDS 1964

In „WORLD TODAY" (nov. '68) schreef P. Avery een artikel „Iran 1964-1968; the mood of growing confidence", waaraan wij het volgende ontlenen:

Vanaf 1965 is in Iran de politieke stabiliteit toegenomen, terwijl de economie veerkrachtiger werd. In dat jaar stonden reeds vele industriële ontwikkelingsprojecten op het punt gerealiseerd te worden in het kader van het Derde Ontwikkelingsplan. Het toegenomen vertrouwen in het land heeft de toevloed van buitenlands kapitaal bevorderd en de resultaten van deze gunstige ontwikkeling zijn nu vooral in de uitbreiding van het wegennet te bespeuren. De bereikte stabiliteit is niet slechts van bovenaf opgelegd, maar vooral ook van de privésector uitgegaan. De activiteiten van de Bank-i-Sadarat (Exportbank) en van de Ontwikkelingsbank voor Industrie en Mijnbouw van Iran hebben het aantal investeringen doen toenemen en tot het bereiken van een zekere fiscale autonomie van het land bijgedragen. Men beseft in Iran, dat de economie ook tijdens het Vierde ontwikkelingsplan afhankelijk van de import zal blijven, omdat de produktie en de export geen gelijke tred met de interne economische expansie kunnen houden. Het hervormingsplan dat in het in 1967 verschenen boek van de sjah: „The White Revolution" zes punten omvatte, bestaat nu uit twaalf punten:

1. landhervorming;
2. nationalisatie van bos- en weidegronden (voltooid);
3. het verstrekken van aandelen in staatsbedrijven aan vroegere landeigenaren om deze compensatie te te verlenen;
4. aandeel in de winst voor fabrieksarbeiders;
5. hervorming van de kieswet;
6. de vorming van een „Literacy Corps" ter bestrijding van het analfabetisme.

Dit waren de oorspronkelijke programmapunten. Later werden toegevoegd:

7. de vorming van een corps voor hygiëne en volksgezondheid;
8. een corps voor verspreiding van moderne methoden op het platteland;
9. de instelling van gerechtshoven ter oplossing van lokale kwesties;
10. nationalisatie van ondergrondse waterbronnen;
11. vernieuwingen op het platteland;
12. „de administratieve revolutie".

Als dertiende punt zou de „wetenschappelijke revolutie" genoemd kunnen worden.
De landhervorming bevindt zich in het derde stadium, nl. de rationalisatie van hetgeen in de eerste fase aan sociale doelstellingen bereikt is en die noodzakelijk geworden was na het betrekkelijke falen van de tweede hervormingsfase. Gezien de snelle bevolkingsaanwas is de regering geïnteresseerd in de bevordering van de geboortebeperking. Ten opzichte van de beide grote machtsblokken voert Iran een politiek van niet-gebondenheid. Het maakt zich vooral zorgen over de onzekere situatie rond de Perzische Golf, die voor het land van vitaal belang is. In technologisch opzicht is Iran nog in opbouw. Het beschikt reeds over hydro-elektrische werken en dammen (zoals de Mohamed Reza Pahlavidam bij Dizful), maar kampt nog met een groot tekort aan deskundig personeel. Op het financiële, economische en sociale vlak vertoont Iran moderne kenmerken, hetgeen ook voor de politieke stabiliteit geldt. De combinatie van vertrouwen in de toekomst en van een juist inzicht in de problemen bij de mensen, die de onrijpheid van de jeugd te boven zijn en anderzijds nog niet zijn vervallen tot het vermoeide cynisme van de oude dag, is hoopgevend voor de verdere ontwikkeling van Iran.

IN VOGELVLUCHT

Nederland Oost en West

De Troonrede verklaart dat Nederland het werk van de Verenigde Naties aan een nieuwe internationale structuur van de ontwikkelingssamenwerking in de jaren zeventig met kracht zal ondersteunen. Zij tracht haar eigen hulpverleningsbeleid reeds thans in te passen in een internationaal kader. Zij wil plannen opstellen voor meer jaren en zoveel mogelijk geledingen van ons volk inschakelen en de hulp op een beperkt aantal landen concentreren.

Op de begroting-1970 is *f* 767 (vorig jaar 632) miljoen uitgetrokken voor ontwikkelingshulp, waarvan *f* 592 mln buiten het Koninkrijk. De regering noemt dit een forse stap vooruit naar het doel: De besteding van 1 procent van het nationaal inkomen voor het ontwikkelingsbeleid in 1971, of *f* 930 mln.

Minister drs. B. J. Udink heeft te Belgrado met de Zuidslavische regering overlegd over ontwikkelingssamenwerking.

De landen, waarop de Nederlandse hulp geconcentreerd wordt, zijn Indonesië, Tunesië, Colombia, Peru, India, Pakistan, Oeganda, Kenia, Tanzania. De hulp aan Soedan stagneert. Hervatting is afhankelijk van het weer op gang komen der werkzaamheden van de consultatieve commissie. De ambassades in de concentratielanden zullen versterkt worden met ontwikkelingsdeskundigen.

Minister Udink is van mening, dat de kloof tussen rijke en arme landen wijder blijft worden. Om die kloof te dempen zal er jaarlijks 20 tot 24 mln dollar nodig zijn, waarvan meer dan de helft uit de begrotingen.

De regering bestemt *f* 148.000 voor opleidingsruimten, een consultatiebureau, enz. te Lwak in Kenia. De zusters Franciscanessen te Oudenbosch dragen *f* 48.000 bij. Het doel is vooral het lot der vrouwen te verbeteren. De regering bestemt *f* 659.000 voor een meisjesinternaat te Daboe (Ivoorkust), *f* 250.000 voor vroedvrouwopleiding te Mlanja Malaivai en *f* 105.000 voor een ambachtsschool te Ndoungué (Kameroen), tenslotte *f* 148.000 voor opleiding van vrouwen voor plattelandsontwikkeling te Quando-Porto Novo (Dahomey).

Minister dr. H. J. Witteveen heeft voor het Internationale Monetaire Fonds gepleit voor herziening van het ontwikkelingsbeleid dat nog onder de maat is.

Nederland zal van 16 tot 30 juni gastheer zijn van het wereldvoedselcongres van de organisatie der Verenigde Naties voor voedsel en landbouw (F.A.O.), met 1200 deelnemers.

Van 14 tot 21 december wordt een interkerkelijke adventsactie voor Latijns Amerika gehouden. Doel is vorming van personen, die de ontwikkeling leiden kunnen. De uitgaven voor dit doel zullen 2 tot 2½ mln gulden bedragen.

Het Nederlandsche Roode Kruis zendt 400.000 vitaminetabletten en vele medicamenten voor de slachtoffers van de watersnood in Tunesië en 900 kartons babyvoeding en vitaminen naar Somaliland, waar 35.000 nomaden voedselgebrek hebben tengevolge van droogte.

Sjaloom eist van de Nederlandse kerken *f* 300 mln voor bevrijdingsbewegingen in Afrika, Latijns Amerika en Vietnam.

Een groot aantal kerken heeft in de vredesweek in september aandacht gevraagd voor de verhouding tussen rijke en arme landen.

Majoor W. E. Krommenhoek van het Leger des Heils is benoemd tot algemeen secretaris van het leger te Hongkong. Hij zal daar maatschappelijk werk verrichten. De heer D. J. Evers en zijn vrouw zullen namens de Gereformeerde diakonie op Soemba (waar een hongersnood dreigt) een werkplaats leiden, de heer W. van Rij zal daar een weg aanleggen, drs. A. J. Miedema zal er een agrarisch-sociologisch onderzoek instellen. De heer en mevrouw J. M. Nobel zullen te Pakem bij Djokja een tehuis voor geestelijk gehandicapten leiden. Ds. R. J. van der Veen heeft op de Zeister zendingsdag verklaard dat de Afrikaanse kerken geen Europese orgels verlangen. Zij hebben hun drum-bands. De hele Bijbel is in Afrika slechts in 15 talen vertaald. Er zijn daar 420 talen, waarin iets is vertaald en honderden waarin niets vertaald is.

Mejuffrouw A. Wijnhoven, die in Nigeria en mej. A. Hiel, die in Dahomey het erfgewassenprojekt begeleiden, verklaren, dat er in deze landen resp. 328 en 415 tuintjes zijn aangelegd.

De zevende donorconferentie voor Indonesië komt 8, 9 en 10 december te Amsterdam bijeen.

De Indonesische minister van buitenlandse zaken, Adam Malik, heeft onderweg naar New York Nederland aangedaan. In de Verenigde Naties heeft hij Nederland bedankt voor de hulp aan de Papoea's. De raad van kerken in Nederland heeft Nederland gevraagd gunstig te antwoorden op het Indonesische verzoek om steun bij de opbouw van West-Irian.

Een gemengde commissie zal worden benoemd ter bevordering van de Indonesisch-Nederlandse culturele samenwerking.

De regering staat *f* 1.125.000 toe voor een gezondheidscentrum met verpleegstersopleiding te Samarang.

Een initiatief-comité „15 augustus 1970" wil de capitulatie van Japan gedenken en een herdenkingsmonument voorbereiden om meer bekendheid te geven aan de strijd tegen Japan.

Het comité Birma-lijn bereidt een reunie voor op 30 mei in het Jaarbeursgebouw te Utrecht.

Aan de gemeente Rijswijk is een bouwvergunning verzocht voor het Miningkabause huis, in het Julianapark. Burgemeester en wethouders van Den Haag hebben op vragen in de raad verklaard dat verplaatsing van het huis naar het Oosterpark te duur is.

De plaatsvervangend premier van Nieuw Zeeland, J. R. Marshall heeft Nederland bezocht in verband met een bedreiging van de zuiveluitvoer van zijn land bij aansluiting van Engeland bij de Euromarkt.

De Chileense minister van buitenlandse zaken Valdes heeft Nederland bezocht voor een bespreking met ministers.

Twee Nederlandse oorlogsschepen zullen Japan bezoeken ter gelgenheid van de wereldtentoonstelling te Osaka in 1970.

Oud-premier mr. J. M. L. Ch. Cals koos twaalf Nederlandse meisjes uit om als gastvrouwen op te treden in het Nederlandse paviljoen. Twaalf Japanse meisjes zullen in Nederland worden opgeleid om eveneens als gastvrouwen op te treden.

Minister dr. M. A. M. Klompé heeft de eerste knijpbeursjes gekocht die de Nederlandse banken verkopen voor het behoud van flora en fauna op de Galapagos-eilanden.

Drs. H. P. Nooteboom heeft voor de Wotro (stichting voor wetenschappelijk onderzoek van de tropen) een studiereis van vier maanden gemaakt naar Thailand, Indonesië en Noord-Borneo. Hij heeft daar 900 nummers van het geslacht symplocos (een soort bloeiende heester verzameld.

De heer A. Viruly (de bekende vlieger) en zijn echtgenote, de even bekende actrice Mary Dresselhuis maken een tournée door Zuid-Afrika.

De Japanse dirigent Hiroyuki Iwako is benoemd bij het Residentie-orkest.

Zestig Boliviaanse musici en dancers-afstammelingen van de Inca's zijn in Nederland opgetreden.

Saoedi-Arabië heeft Philips een order van ƒ 5,6 mln. verstrekt voor licht en geluid in een groot hotel- en conferentie-complex te Rijad. Werkspoor ontving een order van de Iranian Oil Operating Companies voor zes gasturbines te Gurrah, en voor Shell-BP voor drie eenheden aan de Afrikaanse westkust, tezamen ƒ 8 mln. IHC-Holland zal in Japan een grote tincutter-zuiger bouwen voor Thailand.

Vier Japanse assurantiebedrijven openen filialen in Europa waarvan Nomura te Amsterdam.

De Willem Barendsz onder kapitein H. Bronsdijk heeft een sleepreis van 122 dagen van Vancouver Island naar Nieuw-Zeeland met een 11.000 tons booreiland volbracht.

Gibbons Nederland zal drie steenfabrieken in Tunesië opzetten. De orders hebben een waarde van ƒ 5¼ mln. Het metaal- en het bouwbedrijf in Zuid-Holland nemen thans geschoolde arbeidskrachten uit Marokko in dienst

INTERNATIONAAL

Op de wereldsynode van bisschoppen te Rome verdedigden de meeste kardinalen en bisschoppen uit Afrika en Azië het gezag van de Paus tegen de collegialiteit, die vele andere bisschoppen wensen. Aartsbisschop Raymond Tchidimbo van Conakry in Guinea wilde het gezag van de Paus handhaven omdat anders de bisschoppen in ontwikkelingslanden onder het geestelijk imperialisme komen van industrielanden. Een uitzondering echter was de Indonesische kardinaal Darmojoewono, evenals kardinaal Menouchi, patriarch van Antiochië, die verklaarde dat zijn kerk de eeuwen door onafhankelijk was geweest.

De Europese Economische Gemeenschap heeft een associatie-overeenkomst gesloten met Tanzania, Oeganda en Kenia, en heeft nu een band met 21 Afrikaanse landen. De Europese commissie heeft meer dan $ 14 mln uitgetrokken voor projecten in Afrika.

De F.A.O. zal de voedselhulp verdubbelen tot $ 20 mln. Denemarken wil dienstplichtigen te werk stellen in ontwikkelingslanden. Noorwegen heeft voor ƒ 100 mln. aan ontwikkelingshulp op de begroting en wil de hulp in 1973 verdrievoudigen.

De prins en prinses van Monaco en het Monegaskische Rode Kruis hebben Josephine Baker in staat gesteld haar twaalf pleegkinderen van allerlei rassen te huisvesten.

De tanker-ijsbreker Manhattan heeft zich een weg gebaand door de Noordwest-passage tussen de Atlantische Oceaan en de Zuidzee.

De ontwikkelingslanden zijn ontevreden omdat de industrielanden de $ 9,5 miljard nieuwe liquiditeiten, die het Internationale Monetaire Fonds voor de eerste 3 jaar heeft geschapen, nagenoeg geheel voor zichzelf reserveren.

Daniel Behrman van de Unesco schrijft in zijn boek „The new world of the oceans", dat er op de bodem van de Rode Zee een schat van $ 9 miljard aan metalen aanwezig is.

De Sowjetunie heeft verklaard dat Indonesië pas weer op hulp mag rekenen als het begint zijn schuld van ƒ 2,5 miljard aan Rusland begint te betalen.

Air New Zealand is voornemens in 1970-71 de Amerikaanse toeristen uit Wellington naar de Zuidpool te brengen.

AFRIKA

Op de Pan-Afrikaanse kerkconferentie te Abidjan zijn felle aanvallen op de zending gedaan en is van vele zijden aangedrongen op Afrikanisering van de kerken. Desniettemin waarschuwde sectie II (culturele revolutie) tegen een tot syncretisme leidend streven naar eigen Afrikaanse theologie. De roomskatholieke aartsbisschop John Amissah wilde vereniging van verschillende kerken met de zijne op basis van een gemeenschappelijke landseigen Afrikaanse theologie. De conferentie dankte ook voor alle zelfopofferende arbeid.

Bij de 100ste geboortedag van wijlen Albert Schweitzer in 1975 hoopt men te Lambarene een nieuw ziekenhuis gereed te hebben.
De Lutherse kerk in Zuidwest-Afrika heeft thans in haar nederzetting te Kkongo, meer dan 1000 Bosjesmannen bewogen zich daar te vestigen en het nomadenleven op te geven. Zij hoopt dat er over enkele jaren drie maal zo veel gevestigd zullen zijn. Het doel is de Bosjesmannen voor uitsterven te behoeden.

(vervolg van pagina 6)

Over het voorkomen nà de oorlog van de Sumatraanse neushoorn op Sumatra en Borneo is mij niets bekend. Gelet op de vóóroorlogse toestand, zal ook dit dier daar uitermate schaars zijn, hoewel misschien niet in die mate als zijn grotere neef. Toch zal hij een groot zorgenkind voor natuurbeschermers blijven.

Nà de souvereiniteitsoverdracht zijn er in Indonesië natuurbeschermers gekomen, die zeer wel hebben ingezien, dat de bescherming van de eigen natuurschatten in de gehele beschaafde wereld als een cultureel en wetenschappelijk belang van de eerste orde wordt beschouwd.
Sommigen hunner zijn op dit gebied nog wat ondeskundig en onervaren, maar allen zijn zij in korte tijd enthousiast geworden.
Drie Indonesische natuurbeschermers zijn correspondend lid geworden van de Nederlandse Commissie voor Internationale Natuurbescherming.
Men hoopt het toerisme te kunnen bevorderen door in de toekomst foto-safari's, op Afrikaanse leest geschoeid, in de wildreservaten en met name ook in Udjung Kulon te organiseren. Mogelijk, dat de toerist foto's zal kunnen maken van bantengs en herten, maar het fotograferen van neushoorns lijkt mij niet eenvoudig en zeker niet in het belang van de rust dezer laatste, nog levende „badaks".

L. Coomans de Ruiter

DE ASSOEANDAM IN EGYPTE

In „African World" (jan. '68) schreef M. R. Bull een interessant artikel over de Assoeandam.
Sadd el Aali, de reusachtige dam van Assoean, is op tijd voltooid. Wel zullen er dan nog enige jaren mee gemoeid zijn alvorens alle bijkomende werkzaamheden verricht zijn: het installeren van de turbines ter opwekking van elektrische energie (met een maximum-vermogen van tien miljard KWu), de aanleg van hoogspanningskabels en het systeem van irrigatiekanalen, dammen, sluizen en pompstations ter distributie van het stuwmeer verzamelde water. Dit reservoir, het Nasser-meer genaamd, zal eerst na jaren zijn grootste omvang hebben bereikt (300 mijl lengte en enige tientallen mijlen breedte).
Men hoopt dat de dam aanmerkelijk zal kunnen bijdragen tot de verhoging van de levensstandaard in de VAR. Ongelukkig genoeg is het echter door het — in weerwil van de family-planningcampagnes — stijgende geboortecijfer duidelijk dat vele van de extra voordelen weer teniet worden gedaan. Het meerdere land dat in cultuur wordt gebracht zal over enkele jaren ternauwernood voldoende kunnen opbrengen om 40 miljoen Egyptenaren van de zeventiger jaren te voeden.
Toch is hier een groots werk verricht. Nabij de bouwput verrees een kleine stad, compleet met restaurants, clubs, bioscopen, scholen en andere voorzieningen, om de 1500 Sowjetrussische deskundigen en hun gezinnen alsmede de 45.000 Egyptische arbeiders het nodige onderkomen te verschaffen. Alle uitrustingsstukken, van zware kranen tot turbineonderdelen toe, moesten over grote afstanden worden aangevoerd. Het merendeel werd uit de Sowjet-Unie geïmporteerd, waar sommige onderdelen zelfs speciaal gemaakt moesten worden, terwijl de rest te Kairo werd gefabriceerd.
Sadd el Aali laat zich het best vergelijken met een enorme stop in de Nijlvallei. De grootste lengte langs de bovenwand, die 111 m boven het fundament uittorent, bedraagt 3.820 m. terwijl de dam aan de voet 980 m en aan de top 40 m in de breedte meet. Van alle verwerkte steen zouden wel 17 grote piramiden en van het gebruikte staal wel 15 Eifeltorens gebouwd kunnen worden. Tijdens de eerste bouwfase (van januari 1960 tot mei 1964) moesten ook circa 60.000 in de streek woonachtige Nubiërs worden geëvacueerd naar nieuwe dorpen verrezen nabij Kom Obo en de nieuw opgebouwde Nubische hoofdstad Nasser City. De eerste fase werd afgesloten met de omlegging van de Nijlstroom door de kunstmatig aangelegde kanalen. In de daaropvolgende vier jaren werd de dam gebouwd uit 50 miljoen m^3 graniet, zand en klei. Gelijktijdig werd een begin gemaakt met de bouw van de krachtcentrale. Veel publiciteit heeft het onder water lopen van de oude Nubische tempels gekregen. Dankzij internationale financiële en technische hulp konden de tempels van Abu Simbel en enige andere van een wisse ondergang worden gered, maar ongetwijfeld zullen tal van andere oude monumenten verloren gaan wanneer de waterspiegel in het Nasser-meer zal stijgen.
Scheepvaartverkeer langs Assoean zal niet langer mogelijk zijn, omdat de dam geen sluizenstelsel heeft. Maar Egypte en Soedan hebben besloten een grote hoofdverkeersweg aan te leggen van Assoean naar de Soedan, hetgeen een investernig van ca. £11 miljoen zal vergen.

SPECIALE KERSTREIS ZUID AFRIKA

slechts **f 1.675,-** per persoon retour (min. aantal 15 personen)

Heenreis 21 november 1969
Terugreis 15 januari 1970

Groeps-vliegreis, voor de leden van de Koninklijke Vereniging „Oost en West".

Nadere inlichtingen en reserveringen,

American Express International
Plaats 14, Den Haag, Tel. 070-18.51.10

'sAVONDS VERMOEID NAAR BED?
GEEN ENERGIE?

Aktief CAPSULES

Dit nieuwe, natuurlijke antwoord kan voor u de oplossing zijn.

Als u 's avonds oververmoeid bent, geen energie meer bezit, kan dat betekenen, dat u de natuurlijke vitaminen nodig hebt, zo noodzakelijk voor de juiste bloedtoevoer naar de spieren van het lichaam en naar de hersenen. Neem daarom Aktief Capsules. Deze combineren hoge concentraties van tarwekiemen (de rijkste bron van „groei"- en „energie"-vitaminen) met andere natuurlijke vitaminerijke concentraties. Aktief Capsules zijn smaakloos, werken niet gewoontevormend. U zult verbaasd staan over de invloed van Aktief Capsules op uw energie en welzijn. Begin vandaag nog met Aktief Capsules. Verkrijgbaar bij apotheker en drogist. *f* 3,90 per kuur.

Aktief CAPSULES

VITALE POSITIEVE GEZONDHEID VOOR MAN EN VROUW

ROYAL INTEROCEAN LINES

KONINKLIJKE JAVA-CHINA-PAKETVAART LIJNEN N.V.

Geregelde lijndiensten met moderne schepen tussen

VERRE OOSTEN

OOST-, ZUID- EN WEST-AFRIKA

AUSTRALIË

NIEUW-ZEELAND

ZUID-AMERIKA

Hoofdkantoren
Amsterdam - „Het Scheepvaarthuis", Telefoon 64411
Hong Kong – Interocean House, 191 Java Road

Amstel Bier
Gebotteld Plezier !

U VRAAGT NAAR

AMSTEL PILS — IN NEDERLAND

PARBO BIER — IN SURINAME

AMSTEL BIER — OP DE NED. ANTILLEN

VESTIGINGEN IN: AMSTERDAM - HELMOND
AMMAN - ATHENE - BEIROET - CAYENNE - PARAMARIBO - WILLEMSTAD CUR.